

Forsikring & Pension
Analyserapport 2010:5

Danskernes finansielle forståelse

Morten Brønnum Andersen
Jonathan Kahlke

Forsikring & Pension
Philip Heymans Allé 1
2900 Hellerup
Telefon 41 91 91 91

www.
forsikringogpension.dk

Indhold

1. Indledning og sammenfatning	3
2. Danskernes opfattelse af deres privatøkonomi	3
3. Undervisning i og viden om privatøkonomi	5
Motivation for at deltage i kursus om privatøkonomi	7
4. Aktiv adfærd	10
5. Forbrugerens kendskab til finansielle begreber og produkter	13
Kendskab til finansielle værktøjer	18
6. Forsikringsbegivenhed – betydningen af at være underforsikret	20
7. Tilrettelæggelse af økonomi	20
8. Forventninger til fremtiden	24
9. Afdækning af fordelingen af finansiell forståelse i befolkningen	27
Persontyper	30
Bilag 1: Regressionsmodel for finansiell forståelse	33
Bilag 2: Metodisk note	35

Analyserapport 2010:5

Danskernes finansielle
forståelse

Forsikring & Pension

1. Indledning og sammenfatning

Formålet med undersøgelsen er at give Forsikring & Pension indsigt i forbrugernes finansielle forståelse, deres motivation for at beskæftige sig med deres privatøkonomi samt deres kendskab til og viden om finansielle begreber og værktøjer. Finansiell forståelse indebærer, at forbrugeren er i stand til at identificere finansielle risici og muligheder, samt at forbrugeren har de nødvendige færdigheder til at træffe informerede privatøkonomiske beslutninger.

Undersøgelsen viser bl.a., at:

- En væsentlig udfordring i forhold til at motivere forbrugerne for at beskæftige sig med privatøkonomi er, at mange tror, at de har godt greb om privatøkonomi. Og hvorfor bruge tid på noget, man har styr på? Imidlertid viser der sig at være et skel mellem selvoplevet og faktisk finansiell forståelse. En udfordring bliver at forklare folk, at de ikke er så finansielt forstående, som de går og tror. Samt at de kunne have flere penge mellem hænderne, hvis de var mere finansielt forstående.
- Undersøgelsen viser, at personer, der har modtaget undervisning i privatøkonomi, generelt har en væsentligt højere finansiell forståelse.¹ Knap 70 pct. af de personer, der har modtaget undervisning i økonomi, har høj finansiell forståelse. Knap 48 pct. af de personer, der ikke har modtaget undervisning om privatøkonomi, har høj finansiell forståelse. Resultatet står til troende også efter, der er korrigeret for, at personer, der har modtaget undervisning om økonomi, er højere uddannede.
- Der er ikke altid en entydig sammenhæng mellem uddannelsesniveau og finansiell forståelse. Højtuddannede kommer i kategori med grundskoleuddannede, når det drejer sig om kendskab til AOP-begrebet. Også blandt højtuddannede er der et betydeligt potentiale for at blive klogere om privatøkonomi.

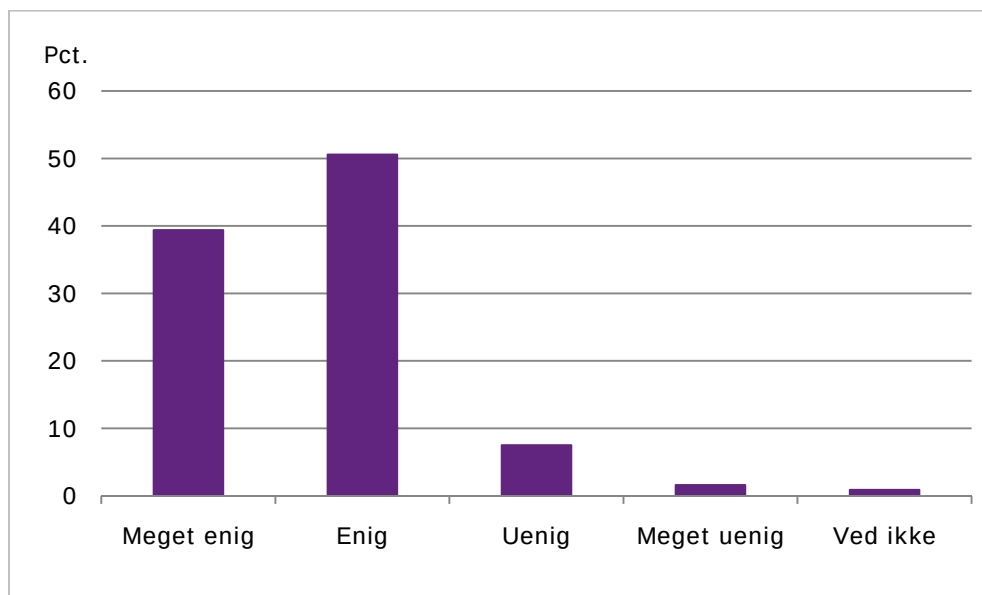
Undersøgelsen er gennemført i et samarbejde mellem Forsikring & Pension og Userneeds. Dataindsamlingen er foretaget gennem et internetbaseret spørgeskema i marts 2010. I alt har 1.001 personer mellem 18 og 65 år deltaget i undersøgelsen, som er repræsentativ på parametrene køn, alder, geografi, uddannelsesniveau og husstandsindkomst. Der præsenteres i undersøgelsen som udgangspunkt ikke sammenhænge, der ikke er signifikante, jf. bilag 2.

2. Danskernes opfattelse af deres privatøkonomi

Undersøgelsen viser, at 9 ud af 10 danskere mener, at de overordnet har godt styr på deres privatøkonomi, jf. figur 1.

¹ Finansiell forståelse er målt ved antal korrekt besvarede spørgsmål blandt fem spørgsmål til grundlæggende privatøkonomisk viden. Personer med flere rigtige end medianen siges, at have høj finansiell forståelse, mens personer med færre rigtige end medianen siges at have lav finansiell forståelse.

Figur 1 Jeg synes overordnet, at jeg har godt styr på min privatøkonomi

Anm.: Signifikante sammenhænge og den marginale effekt af variable ift. sandsynligheden for at svare enig/meget enig: Midtjyde 7,0 pct.-point, mand -3,2 pct.-point og alder 0,3 pct.-point. Se boks 1 for en forklaring af disse effekter.

Boks 1 Præsentation af resultaterne

For at sikre, at der i rapporten ikke præsenteres insignifikante sammenhænge, er der for alle spørgsmål, hvor det er muligt, foretaget en logistisk regression. Denne viser hvilke socioøkonomiske variable, der har indflydelse på sandsynligheden for at svare eksempelvis enig/meget enig. Den logistiske regression er forklaret i bilag 2.

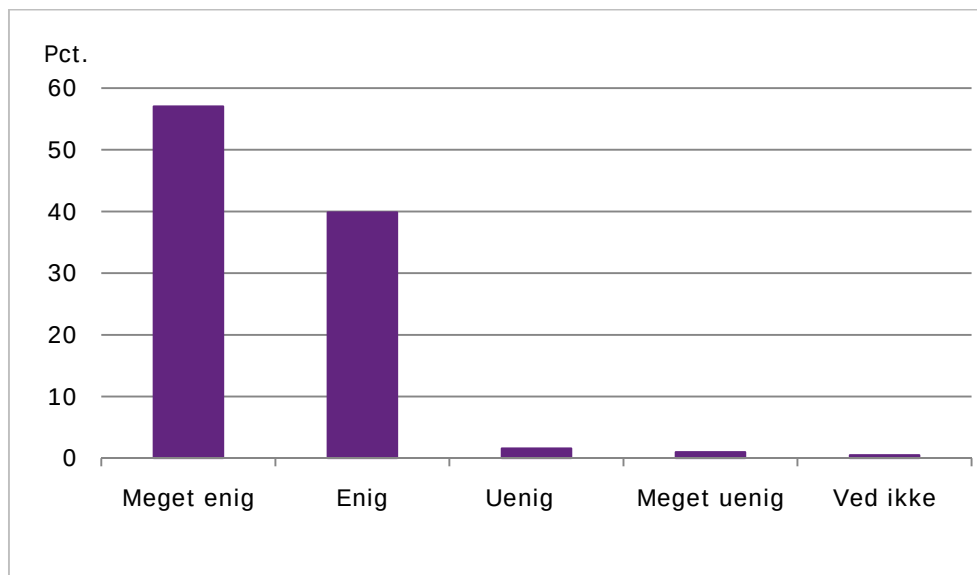
De marginale effekter, som er at finde under figurerne, angiver, hvor meget sandsynligheden for at svare enig/meget enig øges, når den angivne variabel ændres en enhed ift. gennemsnitspersonen. De inkluderede variable er alder, køn, uddannelse, region, indkomst, civilstand, boligforhold og hjemmeboende børn.

I figur 1 er de signifikante variable eksempelvis midtjyde, køn og alder. Her har personer fra Region Midtjylland 7,0 pct.-point højere sandsynlighed for at svare enig eller meget enig end folk bosiddende i andre landsdele. Mænd har 3,2 pct.-point lavere sandsynlighed for at svare enig eller meget enig. Sandsynligheden for at svare enig eller meget enig øges med 0,3 pct.-point pr. leveår. For de spørgsmål, hvor husstandsindkomst og personlig indkomst indgår, viser parameteren den marginale effekt af 1.000 kr. ekstra i indkomst.

Det er bemærkelsesværdigt, at 90 pct. af befolkningen giver udtryk for overordnet at have godt styr på deres privatøkonomi. Der er tale om selvopfattet viden, og der tegner sig et mere nuanceret billede, når forbrugerne bliver spurgt om en række faktiske forhold omhandlende privatøkonomi, jf. side 10f.

Det giver forbrugerne ro i sjælen, når de har overblik over deres økonomi, jf. figur 2.

Figur 2 Det giver mig ro i sjælen, når jeg har overblik over min økonomi

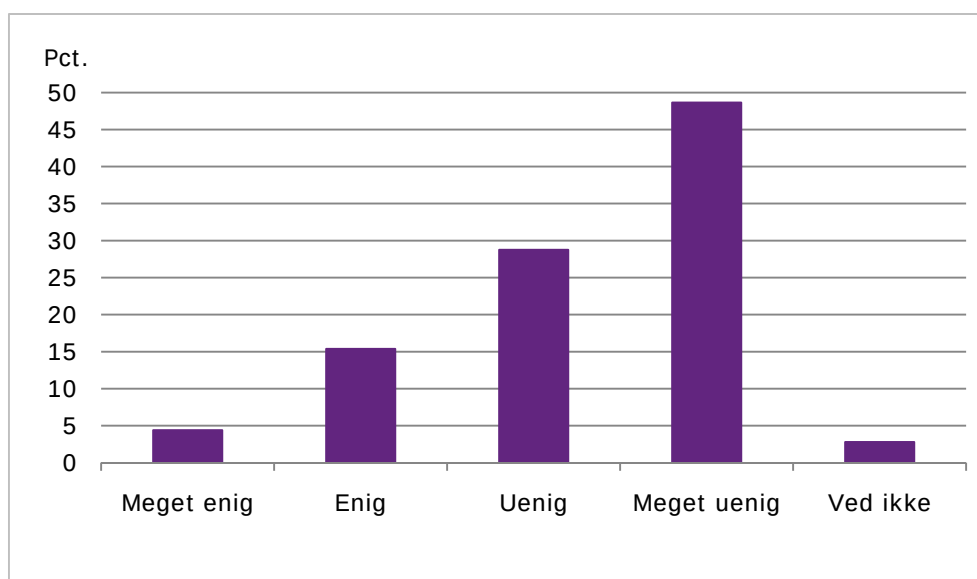
Anm.: Estimation ikke mulig pga. manglende normalfordeling.

Der er praktisk talt konsensus om, at overblik over økonomien giver ro i sjælen.

3. Undervisning i og viden om privatøkonomi

Adspurgte om hvor mange, der har modtaget undervisning i økonomi, svarer 20 pct. af danskerne, at de har modtaget en eller anden form for undervisning i økonomi, jf. figur 3.

Figur 3 Jeg har modtaget undervisning i økonomi – f.eks. om køb af aktier, pension og budgetlægning

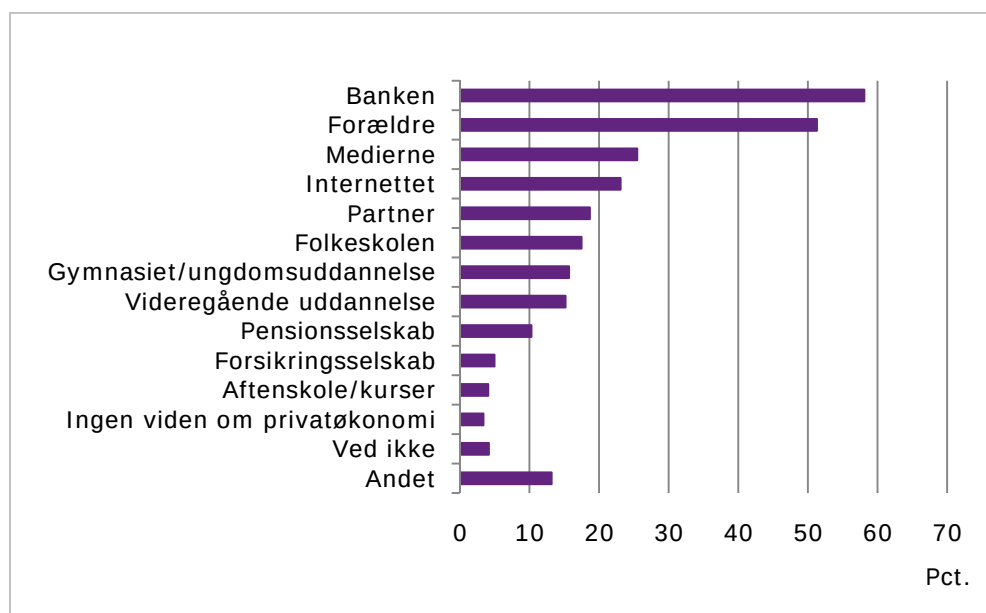
Anm.: Signifikante sammenhænge og den marginale effekt af variable ift. sandsynligheden for at svare enig/meget enig: Gymnasial uddannelse 16,53 pct.-point, nordjyde

14,73 pct.-point, videregående uddannelse 10,99 pct.-point og alder 0,42 pct.-point.

Knap halvdelen er meget uenig i, at de skulle have modtaget undervisning i økonomi.

Hvor har danskerne deres viden om privatøkonomi fra? Undersøgelsen viser, at de tre vigtigste kilder til information om privatøkonomi er banken, forældre og medier, jf. figur 4.

Figur 4 Hvor har folk deres viden om privatøkonomi fra?

Anm.: Signifikante sammenhænge og den marginale effekt af variable ift. sandsynligheden for at svare ja til følgende videnskilder:

- Familie (forældre eller partner): Single -11,07 pct.-point, hjemmeboende børn - 10,78, mand -9,78 pct.-point og syddanmark 4,64 pct.-point
- Medierne eller internettet: Mand 16,46 pct.-point, boligejer 9,20 pct.-point og alder -0,48 pct.-point
- Banken: Nordjylland 25,47 pct.-point, sjælland 13,7 pct.-point, midtjylland 11,65 pct.-point, alder -5,91 pct.-point (agesqr 6,08²)
- Selskaber (forsikring eller pension): Husstandsindkomst -0,01
- Skolen: Videregående 21,53 pct.-point og mand 11,53 pct.-point.

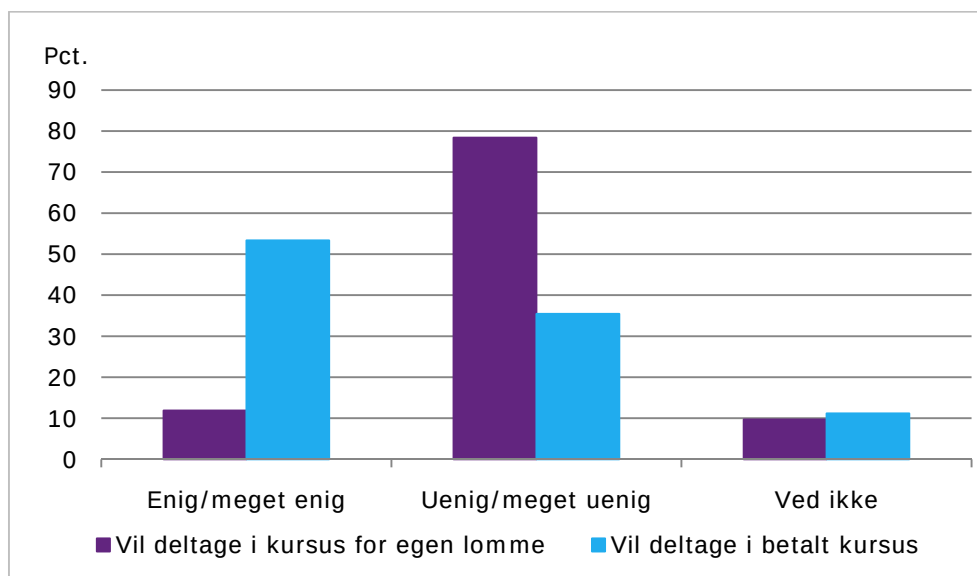
Undersøgelsen viser, at et begrænset antal af danskerne oplever, at gymnasiet, ungdomsuddannelser, folkeskolen og videregående uddannelser har været kilden til deres viden om privatøkonomi. 58 pct. giver udtryk for, at have fået viden om privatøkonomi fra banken. Det tilsvarende tal for pensions- og forsikringsselskaber er hhv. 10 og 5 pct. Forskellen fra banker til forsikring- og pensionselskaber kan skyldes, at forbrugere oftere er i kontakt med deres bank.

² Agesqr er alderen kvadreret. Variablen er inkluderet, fordi den kan fange, at alder kan have en aftagende eller stigende effekt, jo højere den bliver.

3.1. Motivation for at deltage i kursus om privatøkonomi

Danskerne er i mindre grad interesserede i at lære mere om privatøkonomi – særligt hvis de selv skal betale for det, jf. figur 5.

Figur 5 Er forbrugerne motiverede for at deltage i et kursus på 10 timer om privatøkonomi?

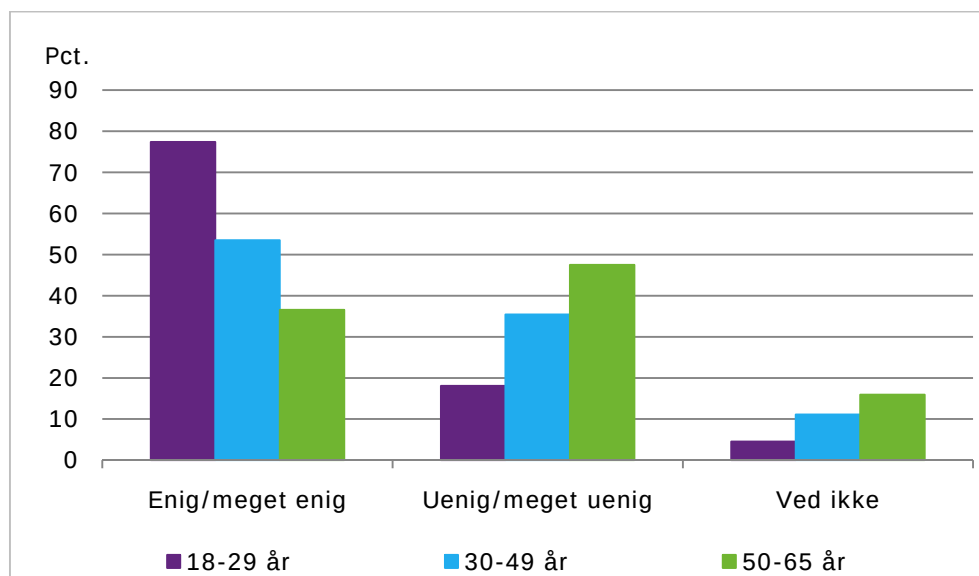

Anm.: Signifikante sammenhænge og den marginale effekt af variable ift. sandsynligheden for at svare enig/meget enig:

- Vil deltage i selvbetalt kursus: Husstandsindkomst: 1,22 pct.-point
- Vil deltage i arbejdsgiverbetalt: Mand 7,4 pct.-point, alder -1,19 pct.-point.

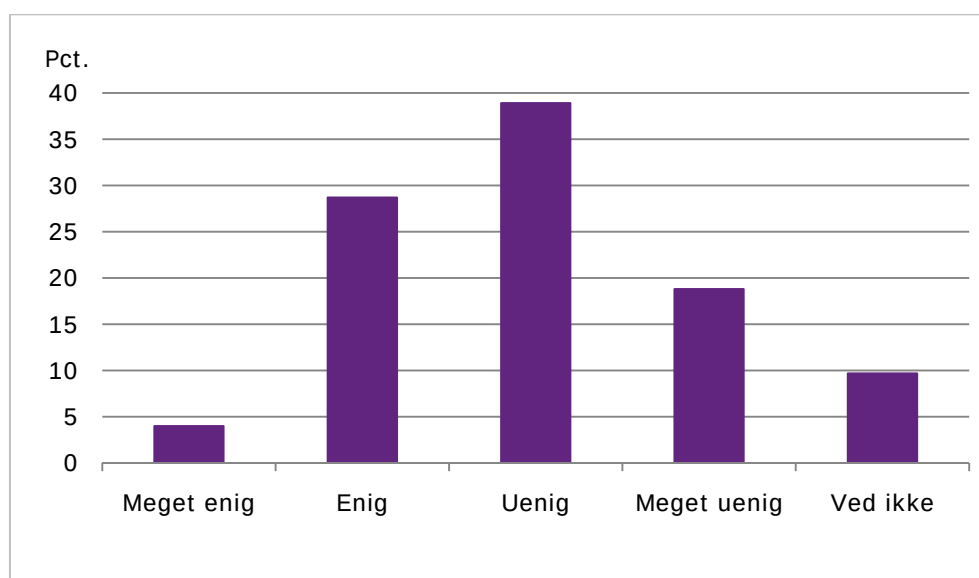
Knap 80 pct. af danskerne betakker sig, hvis de selv skal betale, og kurset foregår i fritiden. Godt halvdelen er indforstået, hvis kurset er betalt og afholdes i arbejdstiden.

Hvem vil deltage i et betalt kursus? Af figur 6 fremgår det, at 77 pct. af dem, der gerne vil deltage i et betalt kursus i arbejdstiden, er unge mellem 18-29 år.

Figur 6 Deltagelse i arbejdsgiverbetalt kursus og alder

Undersøgelsen viser, at interessen i at deltage i et betalt kursus daler med alderen. Blandt de 50-65 årige er det beskedne 37 pct., der ønsker at deltage i et betalt kursus.

Omkring 60 pct. af danskerne mener ikke, de vil få flere penge til forbrug, hvis de vidste mere om deres privatøkonomi, jf. figur 7.

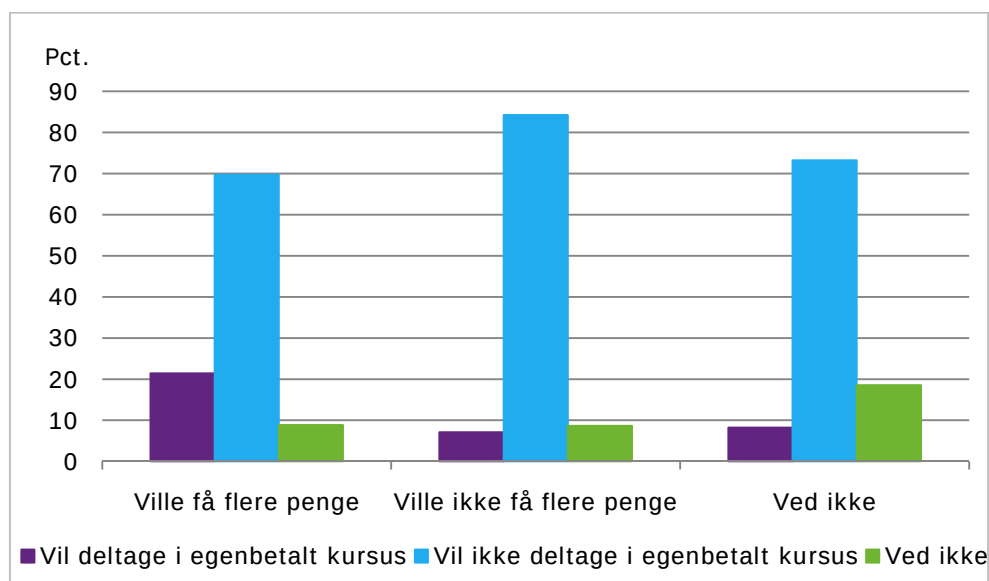
Figur 7 Jeg ville få flere penge til forbrug, hvis jeg vidste mere om privatøkonomi

Anm.: Signifikante sammenhænge og den marginale effekt af variable ift. sandsynligheden for at svare enig/meget enig: Gymnasium -16,3 pct.-point, videregående -15,4 pct.-point, erhvervsuddannelse -12,3 pct.-point, alder -0,6 pct.-point og husstandsindkomst 0,2 pct.-point.

1/3 af danskerne mener, de ville få flere penge til forbrug, hvis de havde mere viden om privatøkonomi.

Hvordan ser det ud, hvis man sammenholder besvarelserne om deltagelse i et kursus med spørgsmålet om flere penge til forbrug, hvis forbrugerne har mere viden om privatøkonomi? Selv blandt de, der giver udtryk for, at de ville få flere penge til forbrug, er det kun 21 pct., der er villige til at deltage i egenbetalt kursus, jf. figur 8.

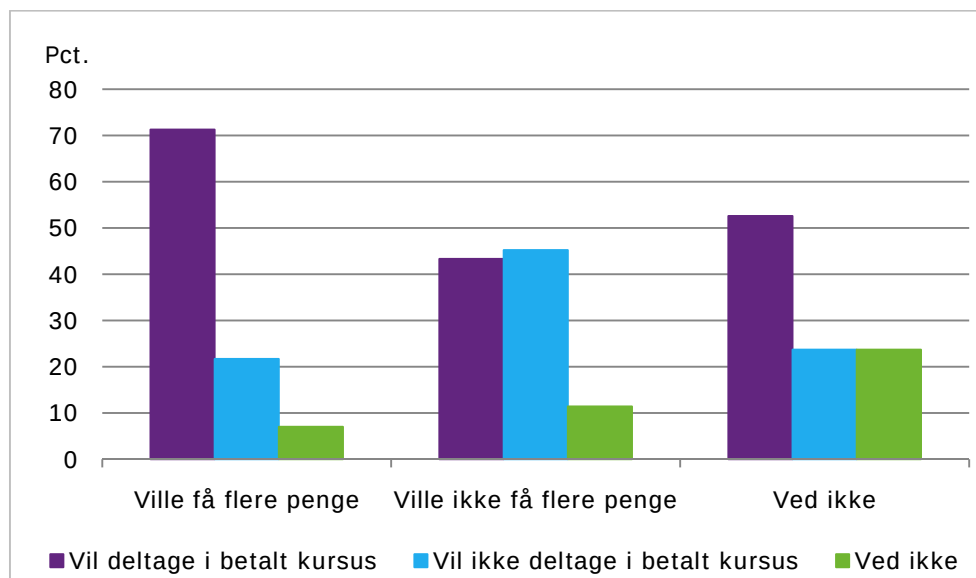
Figur 8 Flere penge til forbrug sammenholdt med motivation for egenbetalt kursus

70 pct. betakker sig. Det er bemærkelsesværdigt, at blot 21 pct. af danskerne, der giver udtryk for at ville få flere penge til forbrug, hvis de vidste mere om privatøkonomi, er motiveret for at deltage i og betale for et kursus.

Blandt gruppen, der ikke mener at ville få flere penge til forbrug, er ca. 85 pct. ikke interesseret i et kursus.

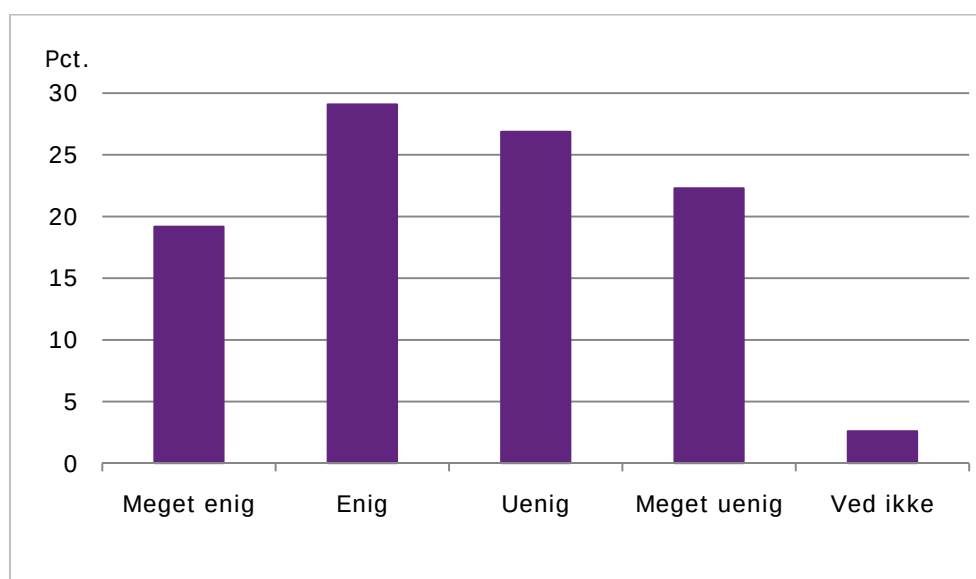
Villigheden til at deltage i et kursus forøges betydeligt, hvis der er tale om et betalt kursus, jf. figur 9.

Figur 9 Flere penge til forbrug sammenholdt med motivation for betalt kursus

71 pct. af danskerne, der mener at få flere penge til forbrug, hvis de vidste mere om privatøkonomi, vil gerne deltage i et betalt kursus i arbejdstiden.

4. Aktiv adfærd

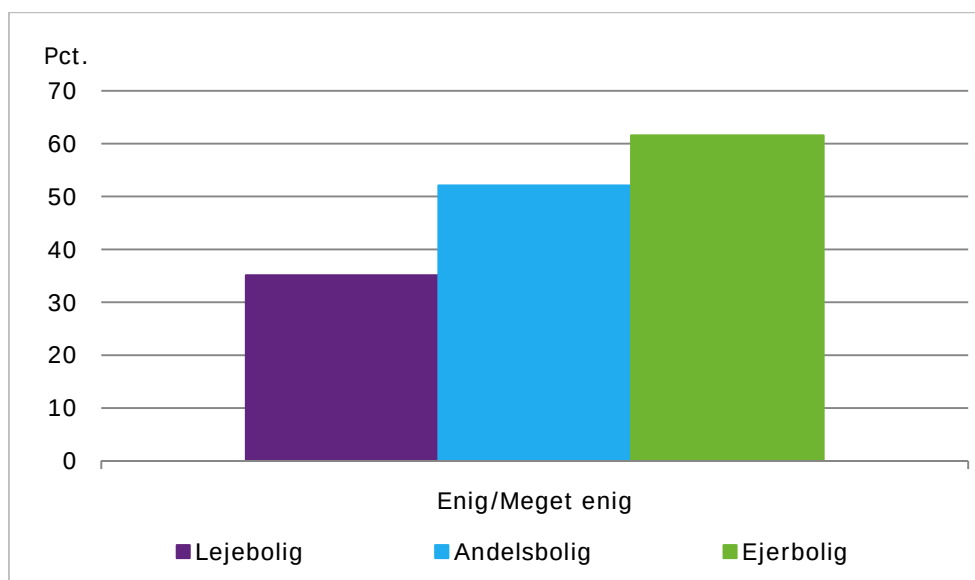
Hvordan agerer danskerne på de finansielle markeder? Ca. halvdelen af danskerne oplyser, at de ikke inden for de seneste par år har undersøgt, om de kan få en højere rente på deres opsparing eller betale mindre i rente på deres gæld, jf. figur 10.

Figur 10 Inden for de sidste par år har jeg undersøgt, om jeg kan få en højere rente for min opsparing eller betale mindre i rente for min gæld

Anm.: Signifikante sammenhænge og den marginal effekt af variable ift. sandsynligheden for at svare enig/meget enig: Ejer 16,5 pct.-point, midtjyde 12,2 pct.-point, personlig indkomst 0,5 pct.-point og alder 0,3 pct.-point.

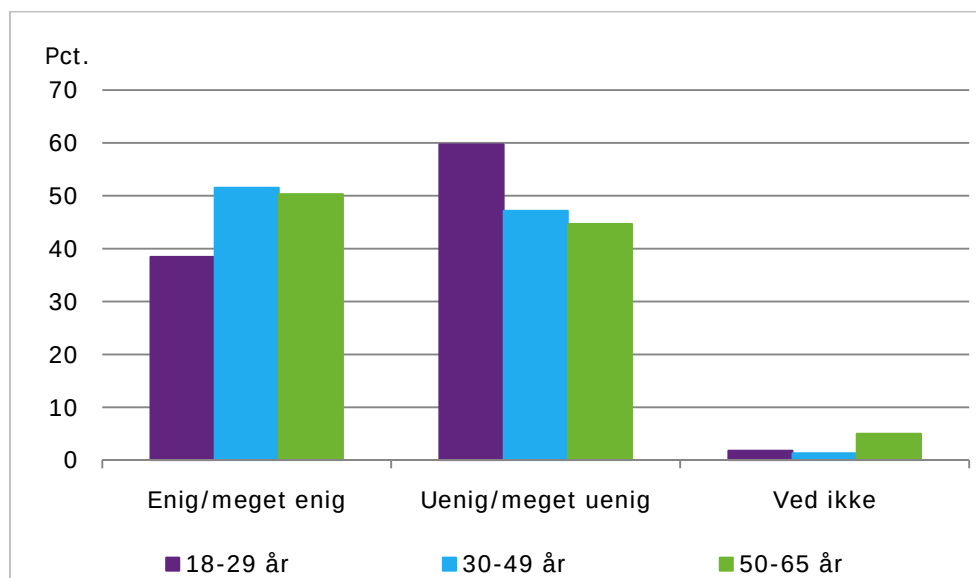
Det viser sig, at boligformen har indvirkning på, om danskerne har forholdt sig til forrentningen af deres gæld og/eller deres opsparing, jf. figur 11.

Figur 11 Inden for de sidste par år har jeg undersøgt, om jeg kan få en højere rente for min opsparing eller betale mindre i rente for min gæld sammenholdt med boligform

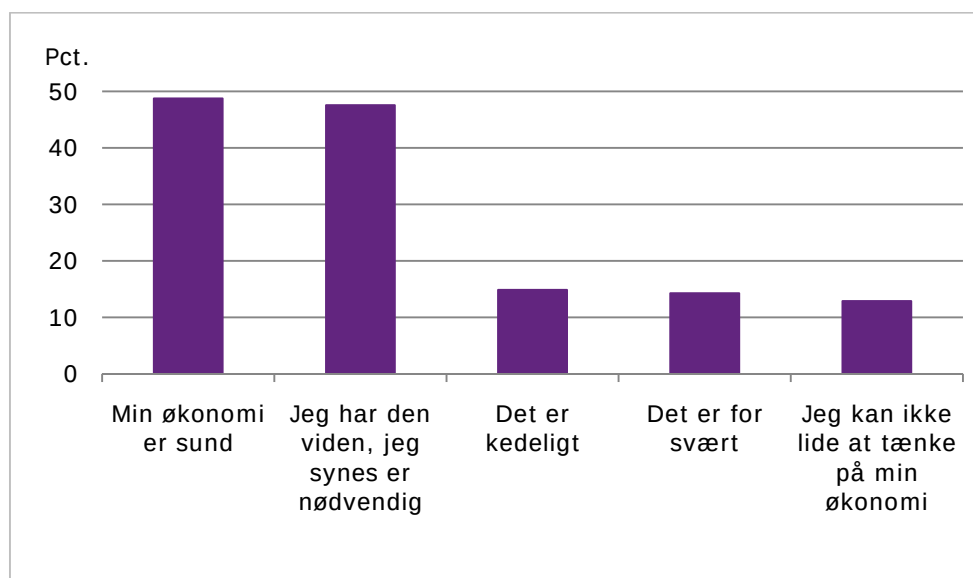
62 pct. af danskerne med ejerbolig har undersøgt, om de kan få en højere rente for deres opsparing eller om de kan betale mindre i rente for deres gæld. Det tilsvarende tal for danskere med andelsbolig er 52 pct. mens tallet for lejere er 35 pct.

Det viser sig særligt at være de unge mellem 18 og 29, der ikke har undersøgt deres forrentning de seneste par år, jf. figur 12. 60 pct. i denne alderskategori har ikke undersøgt det.

Figur 12 Undersøgt om jeg kan få højere/lavere rente med alder

Omkring halvdelen af de øvrige alderskategorier har undersøgt deres renter.

På baggrund af en række på forhånd definerede svarmuligheder fremkommer følgende begrundelser for ikke at bruge mere tid på privatøkonomi, jf. figur 13.

Figur 13 De fem mest brugte begrundelser for ikke at bruge mere tid på privatøkonomi

Anm.: Der er tale om en flervalgsbesvarelse.

Anm.: Signifikante sammenhænge og den marginal effekt af variable ift. sandsynligheden for at svare ja til følgende begrundelser:

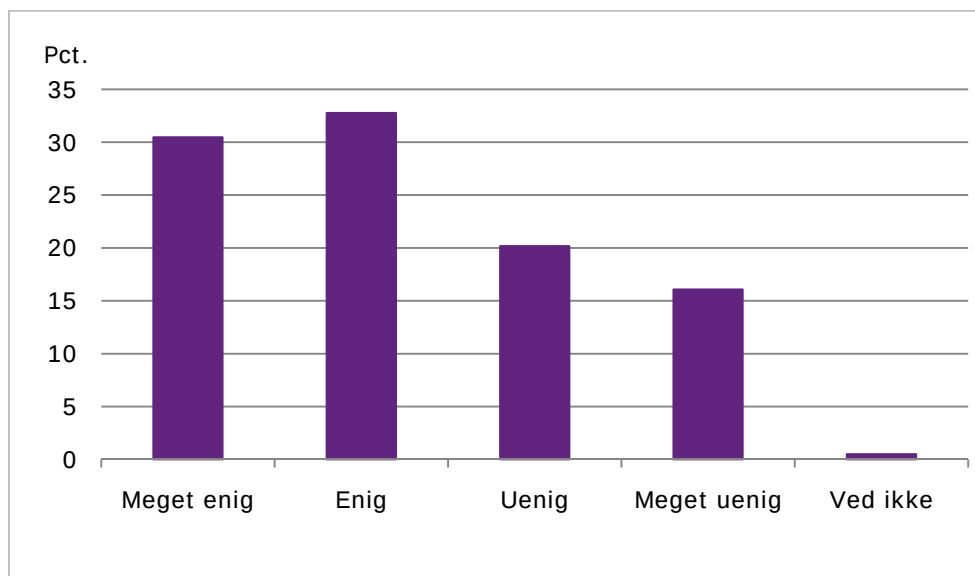
- Min økonomi er sund: Nordjylland 18,3 pct.-point, hjemmeboende børn -14,7 pct.-point, midtjylland 9,37 pct.-point, mand -9,1 pct.-point, husstandsindkomst 2,75 pct.-point og alder 0,54 pct.-point
- Har nødvendig viden: Midtjylland 9,98 pct.-point og alder 0,06 pct.-point
- Det er kedeligt: Syddanmark -7,75 pct.-point og alder 2,29 pct.-point

- Det er svært: Nordjylland -14,8%, midtjylland -9,52 pct.-point, single 6,78 pct.-point og alder -0,38 pct.-point
- Jeg kan ikke lide at tænke på min økonomi: Single 4,8 pct.-point, alder -0,43 pct.-point og indkomst -0,3 pct.-point.

Knap halvdelen bruger som begrundelse for ikke at bruge mere tid på deres privatøkonomi, at de opfatter deres økonomi som sund og/eller, at de mener at have den nødvendige viden, hvorfor de ikke vil bruge mere tid på emnet. Ca. 14 pct. af respondenterne bruger som begrundelse, at privatøkonomi er kedeligt, svært og/eller, at de ikke kan lide at tænke på penge.

9 ud af 10 danskere oplyste, at de har godt styr på deres økonomi, jf. figur 1. Men blot halvdelen har undersøgt deres renteforhold. Har danskerne en økonomisk reserve i tilfælde af en uforudset udgift?

Figur 14 Jeg har altid penge nok på min opsparing til, at jeg f.eks. ville kunne købe et køleskab kontant

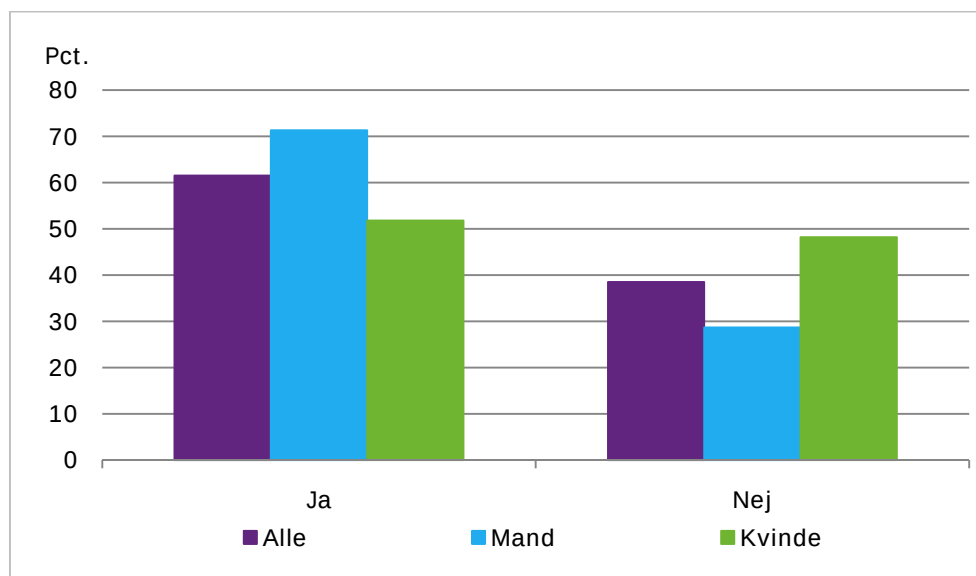

Anm.: Signifikante sammenhænge og den marginale effekt af variable ift. sandsynligheden for at svare enig/meget enig: Boligejer 12,2 pct.-point, hjemmeboende børn -9,0 pct.-point, alder -1,1 pct.-point, bosat i Nordjylland 13,4 og personlig indkomst 0,04 pct.-point.

Det viser sig, at over 1/3 af danskerne har ikke en sådan reserve. 63 pct. af danskerne giver dog udtryk for, at de har en sådan økonomisk reserve, jf. figur 14.

5. Forbrugerens kendskab til finansielle begreber og produkter

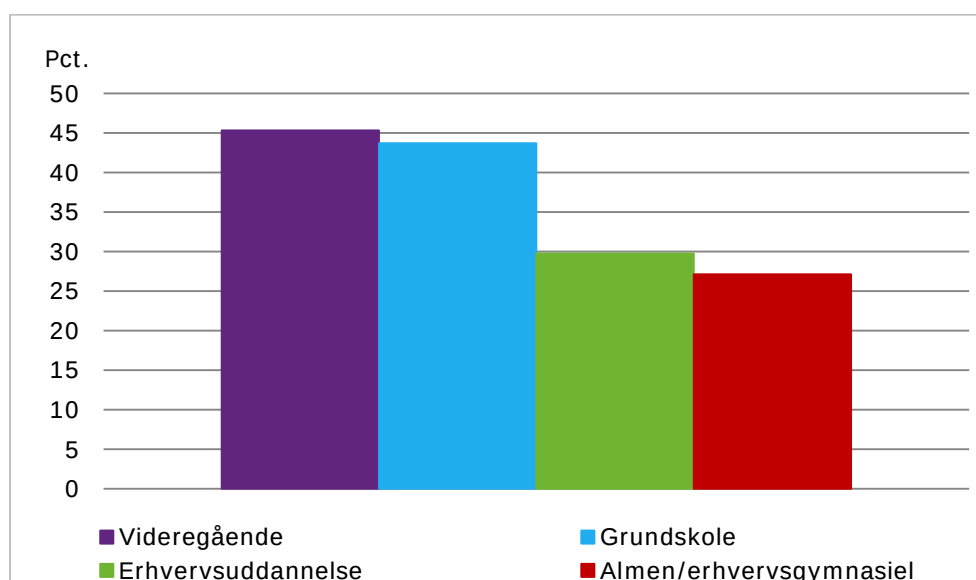
På spørgsmålet om, hvorvidt danskerne ved, hvad ÅOP (årlige omkostninger i procent) betyder, svarer 62 pct. bekræftende. 71 pct. af mændene og 52 pct. af kvinderne ved det efter eget udsagn, jf. figur 16.

Figur 16 Ved danskerne hvad ÅOP betyder?

Anm.: Signifikante sammenhænge og den marginale effekt af variable ift. sandsynligheden for at svare enig/meget enig: Mand 19,9 pct.-point, gymnasie 15,2 pct.-point og boligejer -8,4 pct.-point.

39 pct. af danskerne er efter eget udsagn ikke klar over, hvad ÅOP står for. Det er bemærkelsesværdigt, at 48 pct. af kvinderne ikke ved det.

Det tegner der sig ikke et entydigt billede af, om uddannelsesniveaue har betydning for kendskabet til ÅOP. I det mindste ikke i forhold til længden af uddannelsen, jf. figur 17, som sammenholder betydningen af uddannelsesniveau med kendskab til ÅOP.

Figur 17 Andel, der ikke ved, hvad ÅOP betyder sammenholdt med uddannelsesniveau

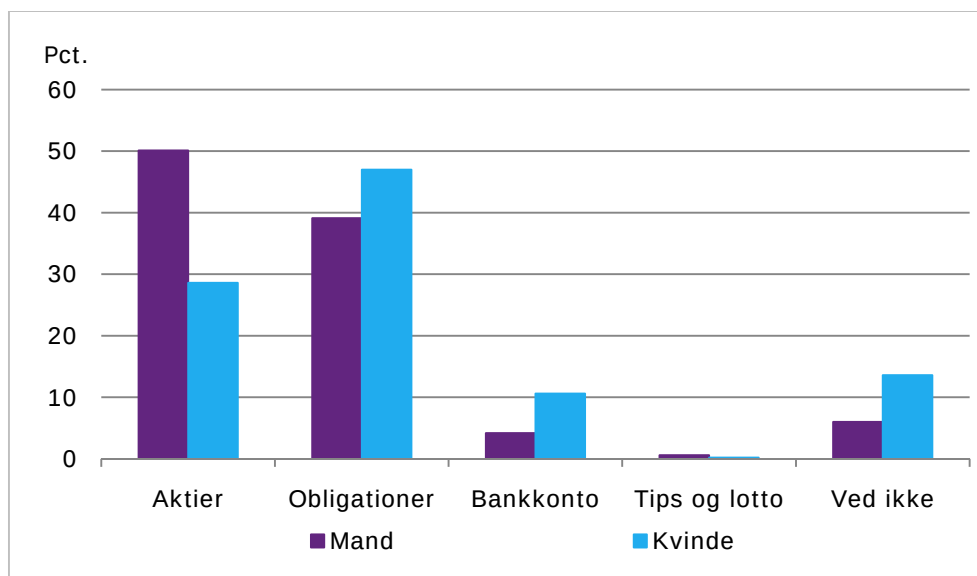
Anm.: Alene respondenter på 30 år eller derover, som formodes at have afsluttet deres uddannelse, er medtaget ovenfor. Respondentgruppen er på 780.

Det er bemærkelsesværdigt, at uddannelsesgrupperne videregående og grundskole samt de erhvervsuddannede og de gymnasielet uddannede i hovedtræk har det samme kendskabsniveau til ÅOP. 45 pct. af respondenterne med videregående uddannelser er ikke klar over, hvad ÅOP betyder. Herefter følger grundskoleuddannede (44 pct.), erhvervsuddannede (30 pct.) og personer med almen- eller erhvervsgymnasielle uddannelser (27 pct.).

Det er overraskende, at så stor en andel af respondenterne med en videregående uddannelse ikke kender ÅOP-begrebet.

Når der spørges til hvilken investeringsform, der over en længere periode giver det bedste afkast, viser der sig at være forskel mellem kønnene, jf. figur 18.

Figur 18 Hvilken investeringsform giver normalt den største gevinst over en længere periode – fx 20 år?

Anm.: Signifikante sammenhænge og den marginale effekt af følgende variabler:

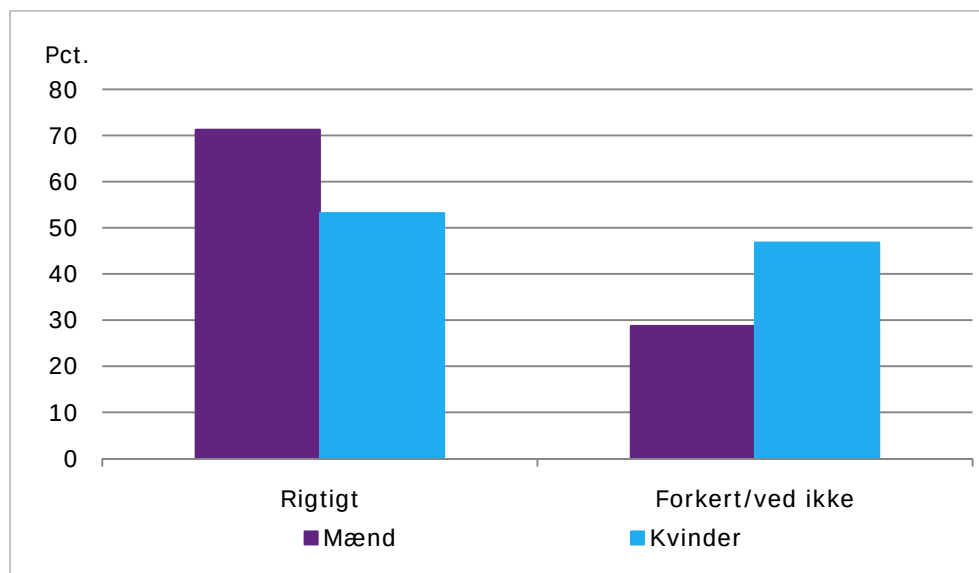
- Mand: Aktier 24,96 pct.-point, obligationer -11,3 pct.-point, 'ved ikke' -6,9 pct.-point og bankkonto -6,8 pct.-point
- Gymnasium: Aktier 24,6 pct.-point
- Erhvervsuddannelse: Aktier 14,0 pct.-point
- Videregåendeuddannelse: Aktier 15,8 pct.-point.

På spørgsmålet om hvilken investeringsform, der normalt giver den største gevinst over en længere periode, svarer kønnene ret forskelligt. 50 pct. af mændene mener aktier, mens det blandt kvinderne er 29 pct. 47 pct. af kvinderne mener obligationer, mens det blandt mændene er 39 pct. Der kan endvidere observeres en statistisk signifikant tendens til, at øget uddannelse øger tilbøjeligheden til at svare aktier.

Alt andet lige vil aktier over en længere periode normalt give det højeste afkast og obligationer det mest stabile. Besvarelserne giver indtryk af, at kvinder generelt er mere risikoaverse end mænd.

Mændene viser sig at være bedst til rentesregning, jf. figur 19.

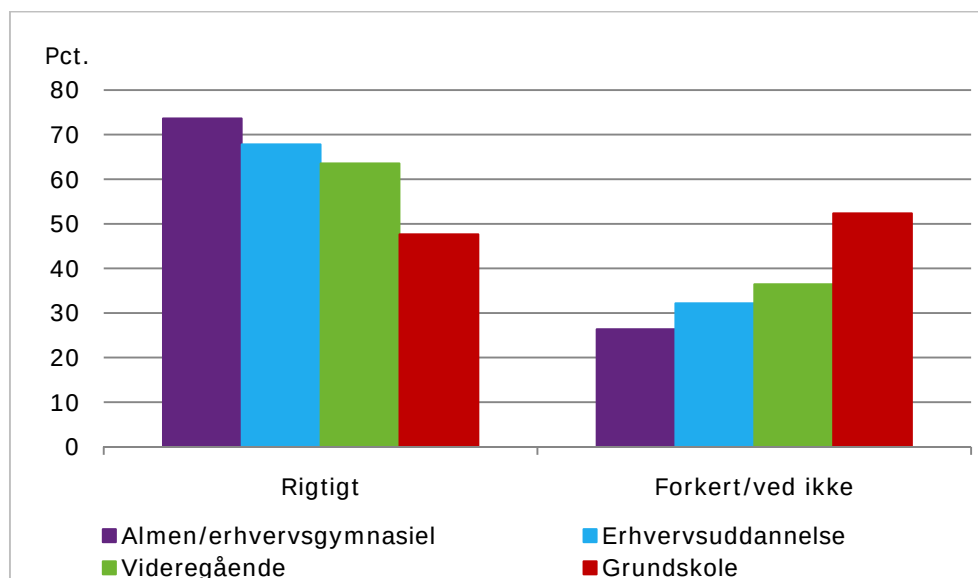
Figur 19 Du har 10.000 kr., som du sætter ind på en konto, hvor du får 10 pct. i rente om året. Du lader pengene stå i to år. Hvor mange penge står der på kontoen efter to år?

Anm.: Signifikante sammenhænge og den marginale effekt af variable ift. sandsynligheden for at svare korrekt: Gymnasiet 24,3 pct.-point, mand 19,6 pct.-point, videregående uddannelse 18,3 pct.-point, erhvervsuddannelse 13,8 pct.-point og boligejer 10,9 pct.-point.

Respondenterne fik præsenteret følgende svarmuligheder: 1) Under 12.000 kr., 2) 12.000 kr., 3) over 12.000 kr. og 4) ved ikke. Der viser sig at være en forskel på 18 pct.point mellem andelen af kvinder og mænds korrekte svar. 71 pct. af mændene og 53 pct. af kvinderne svarer korrekt over 12.000 kr.

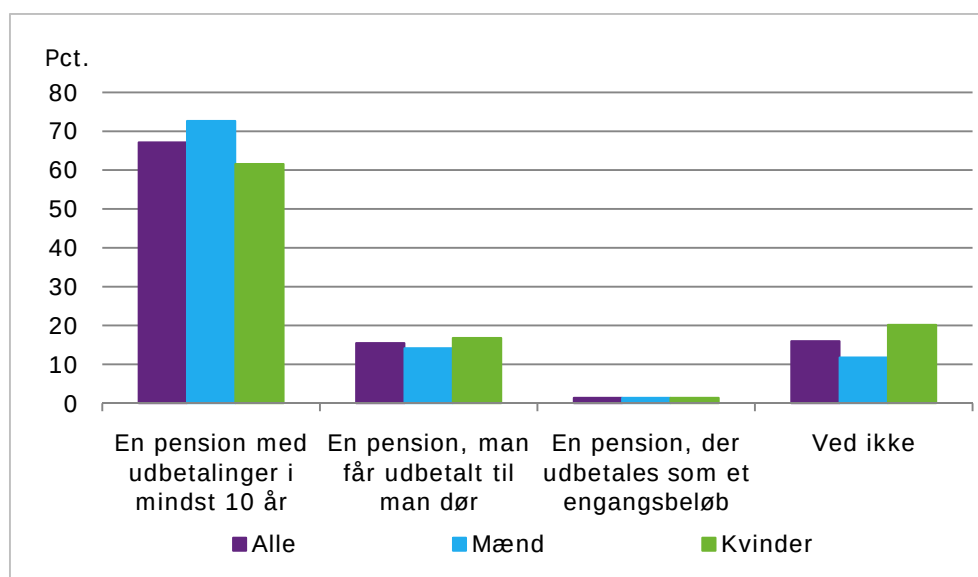
Også uddannelse viser sig at have indflydelse på besvareelserne om renters rente. Figur 20 viser, at 52 pct. af de grundskoleuddannede svarer forkert eller ved ikke.

Figur 20 Renters rente sammenholdt med uddannelse

Anm.: Alene respondenter på 30 år eller derover, som formodes at have afsluttet deres uddannelse, er medtaget ovenfor. Respondentgruppen er på 780.

36 pct. af danskere med en videregående uddannelse svarer forkert/ved ikke. Det samme er tilfældet for 32 pct. af de erhvervsuddannede og 26 pct. af de alment/erhvervsgymnasielt uddannede.

De fleste danskere kan udpege en ratepension blandt en række svarmuligheder, jf. figur 21.

Figur 21 Hvad er en ratepension?

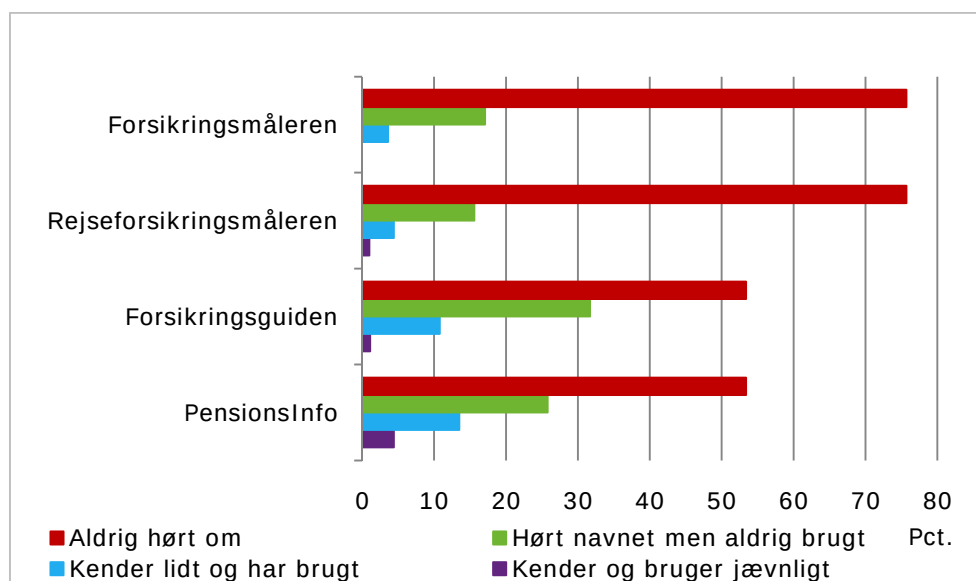
Anm.: Signifikante sammenhænge og den marginale effekt af variable ift. sandsynligheden for at svare forkert: Mand -9,4 pct.-point, videregående uddannelse -10,4 pct.-point og husstandsindkomst 0,04 pct.-point.

Undersøgelsen viser at 73 pct. af mændene og 62 pct. af kvinderne svarer korrekt på spørgsmålet om ratepension. Ca ¼ svarer forkert eller ved ikke.

5.1. Kendskab til finansielle værktøjer

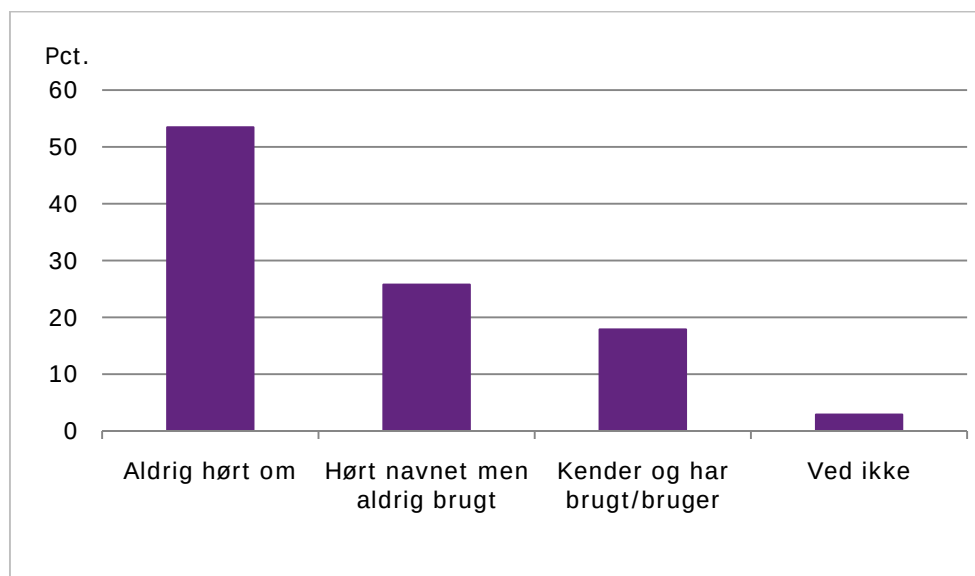
Kender danskerne Forsikring & Pensions webværktøjer? Over halvdelen af danskerne har aldrig hørt om Forsikringsmåleren, Rejseforsikringsmåleren, Forsikringsguiden og PensionsInfo, jf. figur 22.

Figur 22 Hvor godt kender du disse værktøjer, og bruger du dem?

Under 5 pct. af danskerne kender og bruger jævnligt værktøjerne. PensionsInfo er det af værktøjerne, som scorer højest hvad angår brug og kendskab.

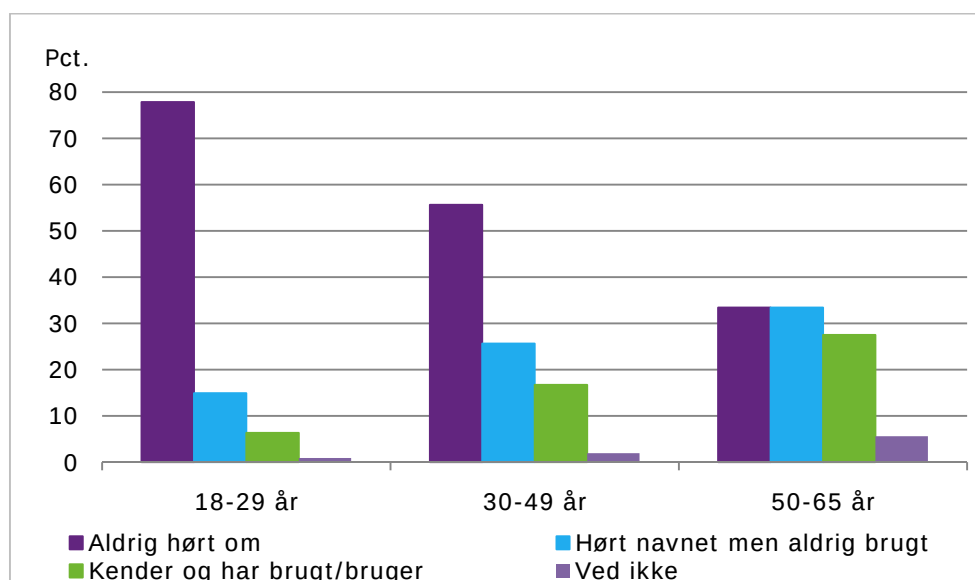
Undersøges det nærmere, hvem der kender til PensionsInfo, tegner der sig følgende billede, jf. figur 23.

Figur 23 Kendskab til PensionsInfo

Anm.: Signifikante sammenhænge og den marginale effekt af variable ift. sandsynligheden for at svare bekræftende på, at man kender PensionsInfo: Alder 0,6 pct.-point.

53 pct. har aldrig hørt om PensionsInfo, 26 pct. har hørt navnet men aldrig brugt tjenesten, 18 pct. har brugt eller bruger PensionsInfo og 3 pct. svarer ved ikke.

Kendskabet til PensionsInfo stiger med alderen, jf. figur 24.

Figur 24 Kendskab til PensionsInfo i forskellige alderskategorier

78 pct. af de 18 til 29 årige har aldrig hørt om værktøjet. Blandt de 30 til 49 årige drejer det sig om 56 pct., mens det for de 50 til 65 årige er hver tredje.

1/3 af de 50 til 65 årige har hørt om PensionsInfo, men aldrig brugt værktøjet. Det samme er tilfældet for 26 pct. af de 30 til 49 årige og 15 pct. af de 18 til 29 årige.

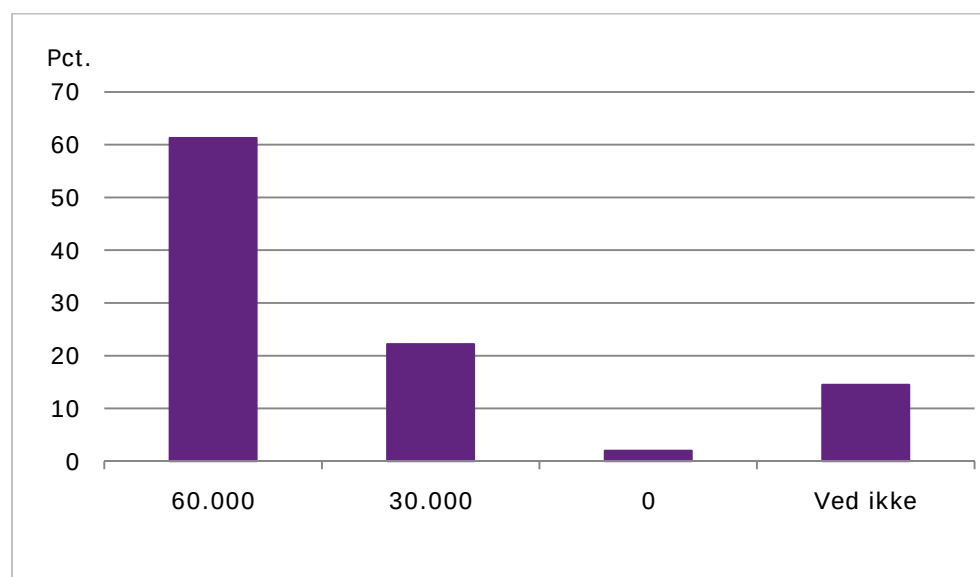
28 pct. af de 50 til 65 årige kender og har brugt eller bruger PensionsInfo. Det samme er tilfældet for 17 pct. af de 30 til 49 årige og 6 pct. af de 18 til 29 årige.

6. Forsikringsbegivenhed – betydningen af at være underforsikret

Respondenterne er blevet præsenteret for følgende case: *Forestil dig, at du har indbrud derhjemme, og der bliver stjålet ting fra dit hjem til en samlet værdi af 60.000 kr. Samlet har du indbo (ting i hjemmet) for 1 mio. kr. Du har forsikret dit indbo for ½ mio. kr. Der er ingen selvrisiko på din forsikring. Hvilken erstatning får du for dine ejendele?*

Pointen er, at der er tale om underforsikring, hvorfor forsikringstageren ikke får fuld erstatning. Knap ¼ svarer rigtigt på spørgsmålet, jf. figur 25.

Figur 25 Du har haft indbrud, der bliver stjålet for 60.000. Du har ting for 1 mio men er forsikret for ½. Hvilken erstatning får du?

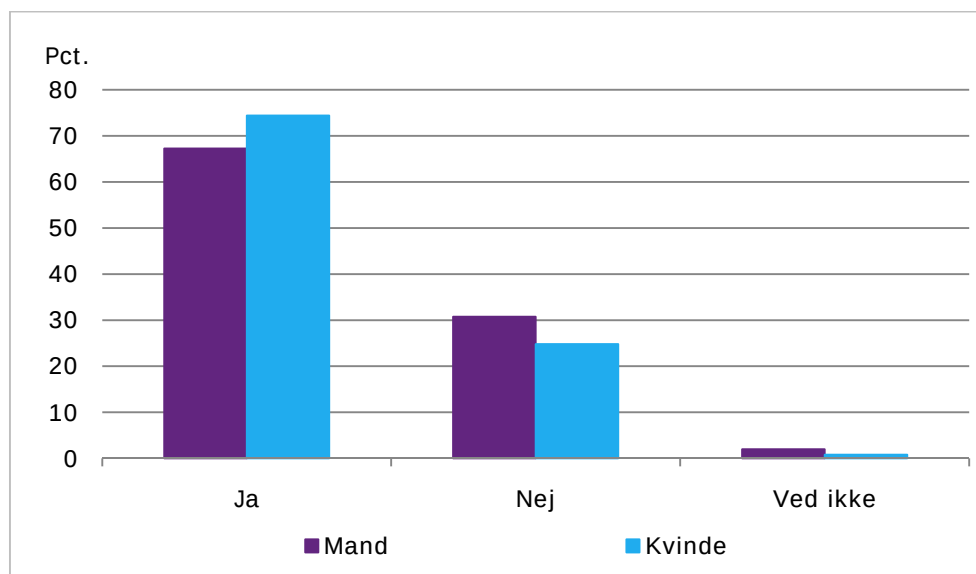

Anm.: Signifikante sammenhænge og den marginale effekt af variable ift. sandsynligheden for at svare korrekt: Syddanmark 8,4 pct.-point og ejer 6,6 pct.-point.

Da forsikringstageren har indbo for 1 mio. kr. men er forsikret for ½ mio. kr., er det korrekte svar 30.000 kr. 22 pct. af respondenterne svarer korrekt.

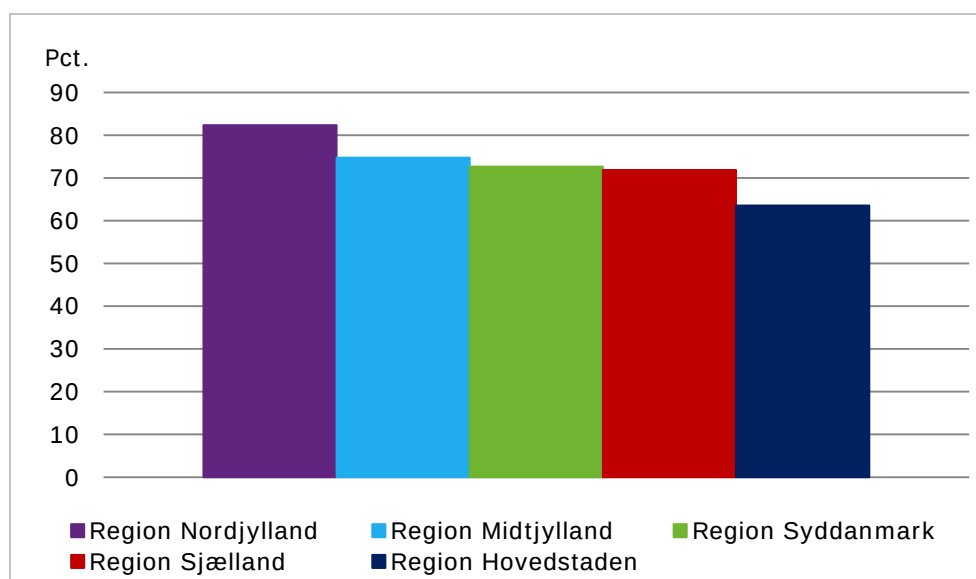
7. Tilrettelæggelse af økonomi

Hvordan prioriterer danskerne deres tid, når det kommer til privatøkonomi? Lægger danskerne budget? Det gør mange, jf. figur 26.

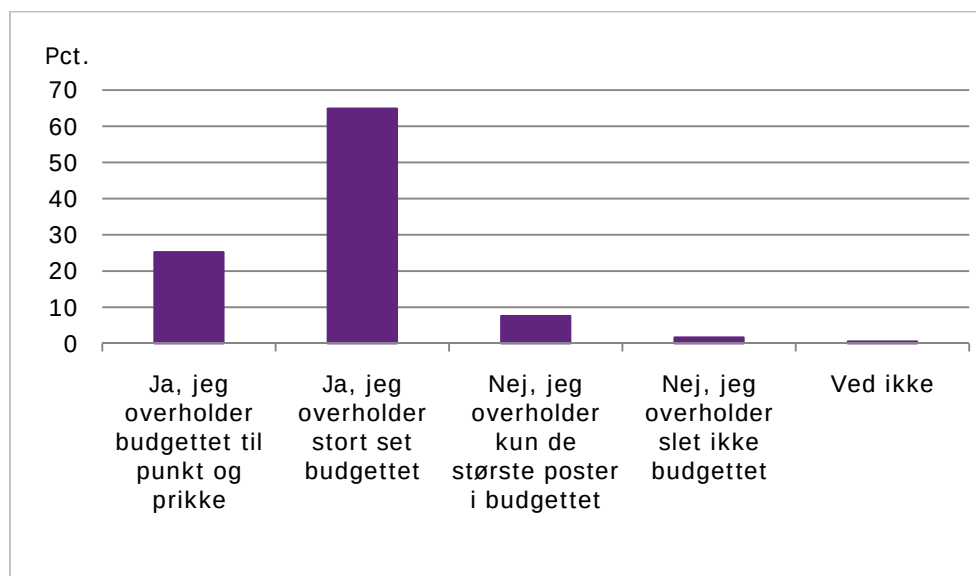
Figur 26 Lægger du budget?

Anm.: Signifikante sammenhænge og den marginale effekt af variable ift. sandsynligheden for at svare, at man har lagt budget: Nordjylland 24,1 pct.-point, midtjylland 13,1 pct.-point, syddanmark 10,2 pct.-point, mand -8,5 pct.-point, hjemmeboende barn 8,3 pct.-point og personlig indkomst 0,5 pct.-point.

Undersøgelsen viser, at 71 pct. af danskerne lægger budget. Lidt flere kvinder end mænd lægger budget, hvilket understøtter hypotesen om, at kvinder tilsyneladende er mere risikoaverse end mænd. Det viser sig, at nordjyderne er de flittigste til at lægge budget. 82 pct. af nordjyderne svarer bekræftende, at de lægger budget, jf. figur 27.

Figur 27 Lægger du budget sammenholdt med region

En ting er at lægge budget. Noget andet er at overholde det. Næsten 90 pct. overholder dog efter eget udsagn deres budget, jf. figur 28.

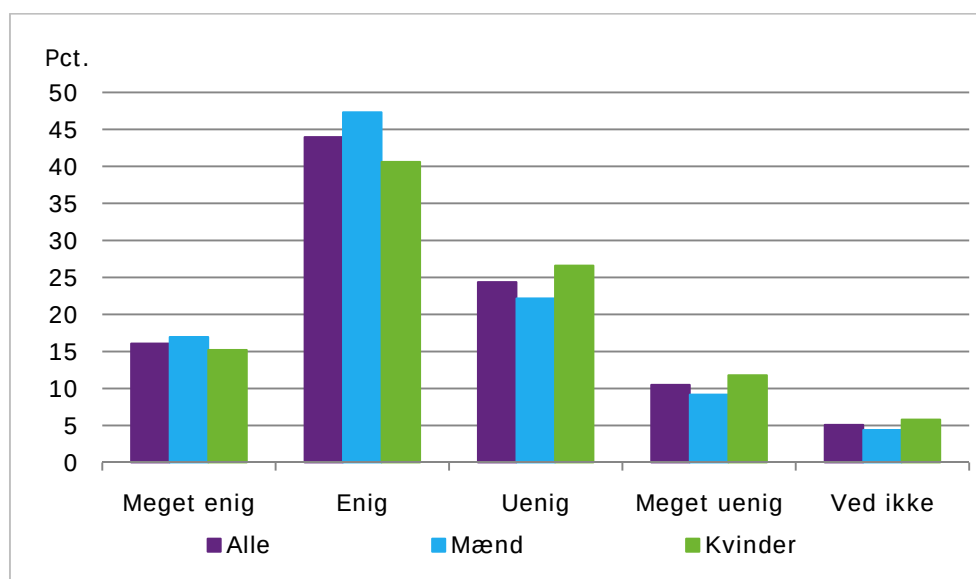
Figur 28 Overholder du budgettet?

Anm.: Respondentgruppen er på 709 personer.

Anm.: Regression ikke mulig pga. manglende normalfordeling

¼ overholder budget til punkt og prikke. 65 pct. overholder stort set budgettet.

60 pct. af danskerne har et ønske om at tilpasse deres forbrug, så det passer bedre til deres indkomst. Lidt flere mænd end kvinder udtrykker dette ønske, jf. figur 29.

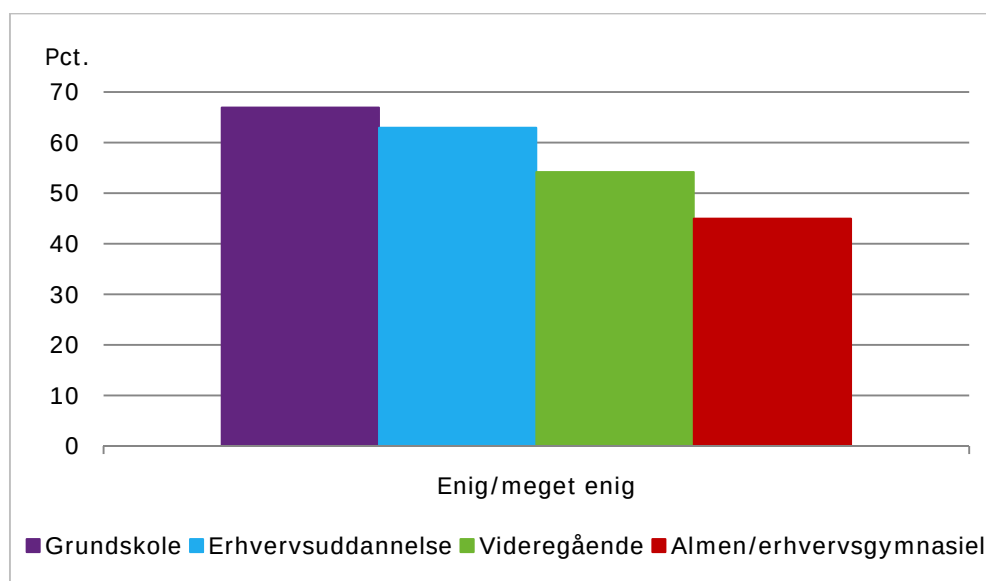
Figur 29 Jeg ville gerne tilpasse mit forbrug, så det passer bedre til min indkomst

Anm.: Signifikante sammenhænge og den marginale effekt af variable ift. sandsynligheden for at svare, at man ønsker at tilpasse sit forbrug: Gymnasium -22,8 pct.-point, videregående -13,7 pct.-point og mand 10,0 pct.-point.

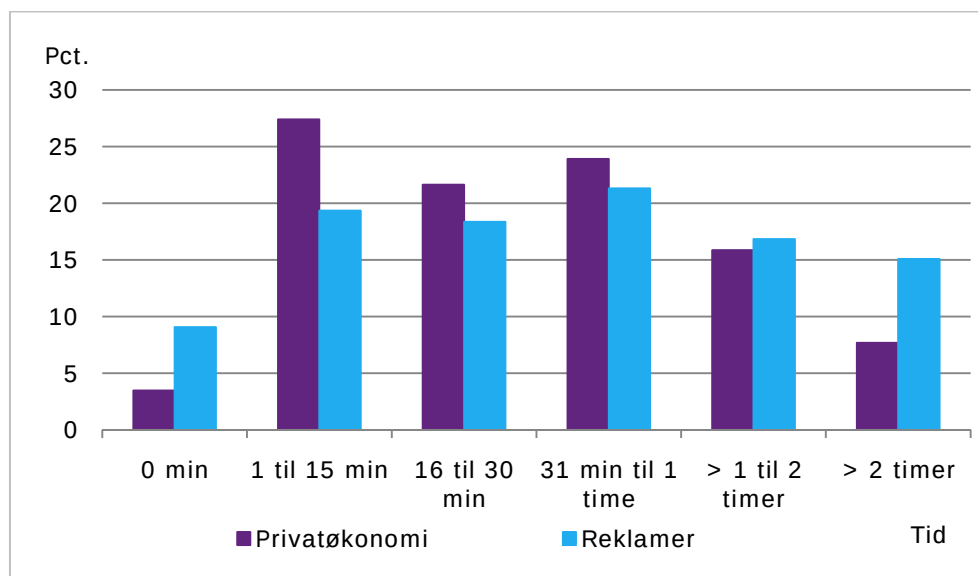
64 pct. af mændene ønsker at tilpasse deres forbrug, mens det samme gælder for 56 pct. af kvinderne.

67 pct. af de grundskoleuddannede har et ønske om at tilpasse deres forbrug, så det bedre afspejler deres indkomst. Det samme giver 63 pct. af de erhvervsuddannede, 54 pct. af de med videregående uddannelser og 45 pct. af de gymnasiet uddannede udtryk for, jf. figur 30.

Figur 30 Jeg ville gerne tilpasse mit forbrug, så det passer bedre til min indkomst sammenholdt med uddannelse

Det viser sig, at danskerne i gennemsnit bruger 67 minutter om måneden på deres privatøkonomi – mens de i gennemsnit bruger 86 minutter om måneden på at læse reklamer, jf. figur 31.

Figur 31 Tid brugt på privatøkonomi og tilbudsaviser

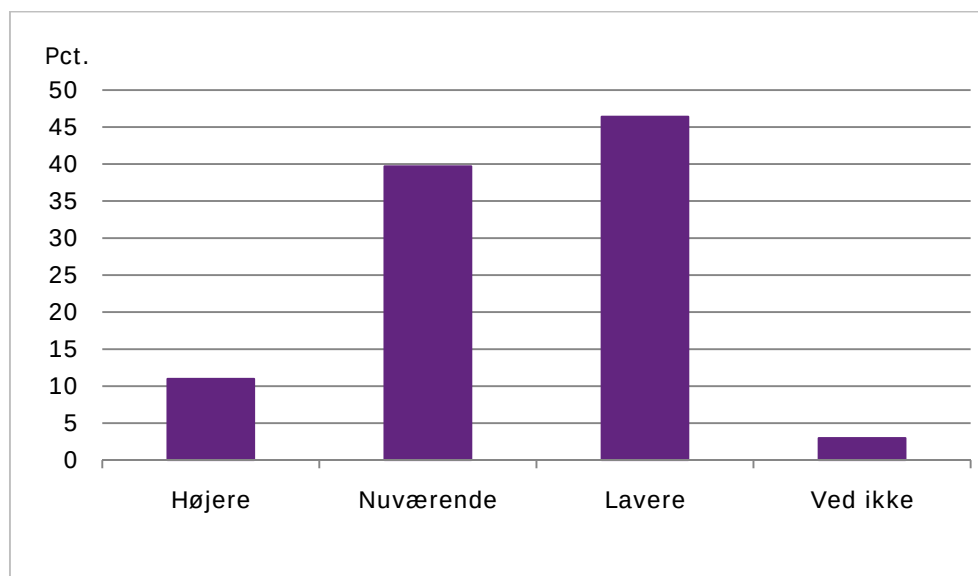
Anm.: Figuren baserer sig på 832 besvarelser på spørgsmålet om tidsforbrug på privatøkonomi og 915 om tidsforbrug på reklamer.

Når tidsforbruget overstiger en time, er der relativt flere, der bruger mere tid på at læse reklamer end at gennemgå deres privatøkonomi.

Om end danskerne giver udtryk for at bruge relativt lang tid på deres privatøkonomi (ca. en time om måneden), så bruger vi næsten 1½ time på tilbudsaviser. En rimelig antagelse er, at det for de fleste bedre ville kunne betale sig at undersøge eksempelvis renten på ind- og udlån end prisen på dagligvarer i forskellige supermarkeder.

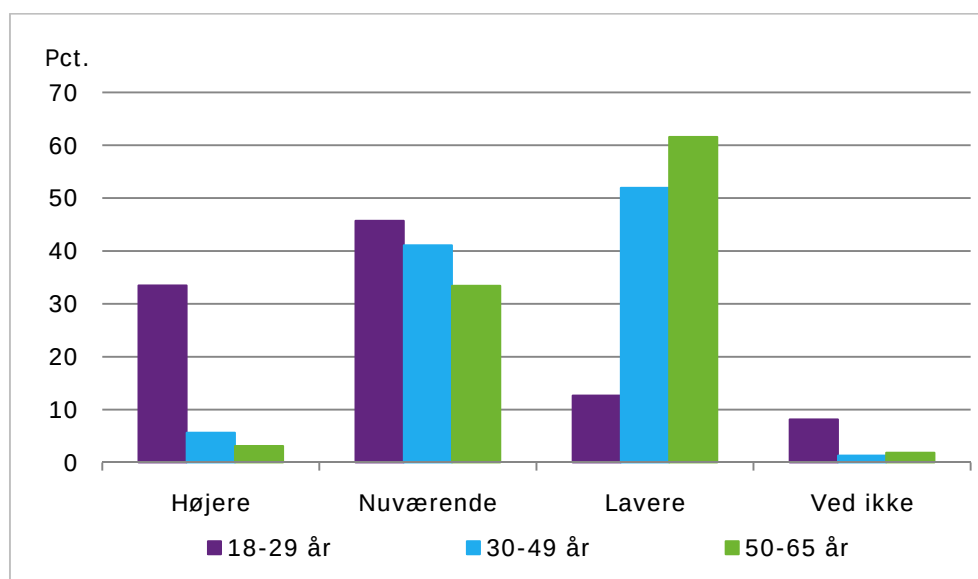
8. Forventninger til fremtiden

Den største andel af danskerne forventer en lavere levestandard som pensionist sammenlignet med levestandarden i dag, jf. figur 32.

Figur 32 Forventninger til levestandard som pensionist

40 pct. forventer at kunne opretholde deres nuværende levestandard. 11 pct. forventer en højere.

På spørgsmålet til danskernes forventninger til levestandarden som pensionist, er det ikke overraskende særligt de unge mellem 18-29 år, der forventer en højere levestandard som pensionist, jf. figur 33.

Figur 33 Forventninger til levestandard som pensionist sammenholdt med alder

1/3 af de unge forventer en højere levestandard som pensionist. Det giver god mening, idet de fleste unge vil være under uddannelse eller nyetablerede på både arbejdsmarkedet, boligmarkedet og som familie. 45 pct. af de unge forventer

at kunne opretholde deres nuværende levestandard, mens 13 pct. forventer en lavere.

Personer mellem 30-49 år forventer en lavere standard (52 pct.) eller at kunne opretholde deres nuværende levestandard (41 pct.). 6 pct. forventer en højere levestandard. Gruppen vil ofte være etableret på arbejdsmarkedet og have arbejdsmarkedspensioner.

62 pct. af personerne mellem 50-65 år forventer en lavere levestandard som pensionist. Gruppen har pensionen inden for rækkevidde og har givetvis nået deres lønmæssige højdepunkt. 1/3 i gruppen forventer at kunne opretholde deres nuværende levestandard. Tre pct. forventer en højere.

Hvordan er danskernes forventninger til deres restlevetid efter de er fyldt 65 år? Spørgsmålet er vanskeligt at svare på, men ikke desto mindre har vores levealder og forholdet mellem unge og gamle stor indflydelse på fremtidens samfund. Danmarks Statistik opgør den forventede restlevetid – i tabel 1 vises den for hhv. 0 og 65-årige mænd og kvinder.

Tabel 1 Forventet restlevetid for hhv. 0-årige og 65-årige mænd og kvinder

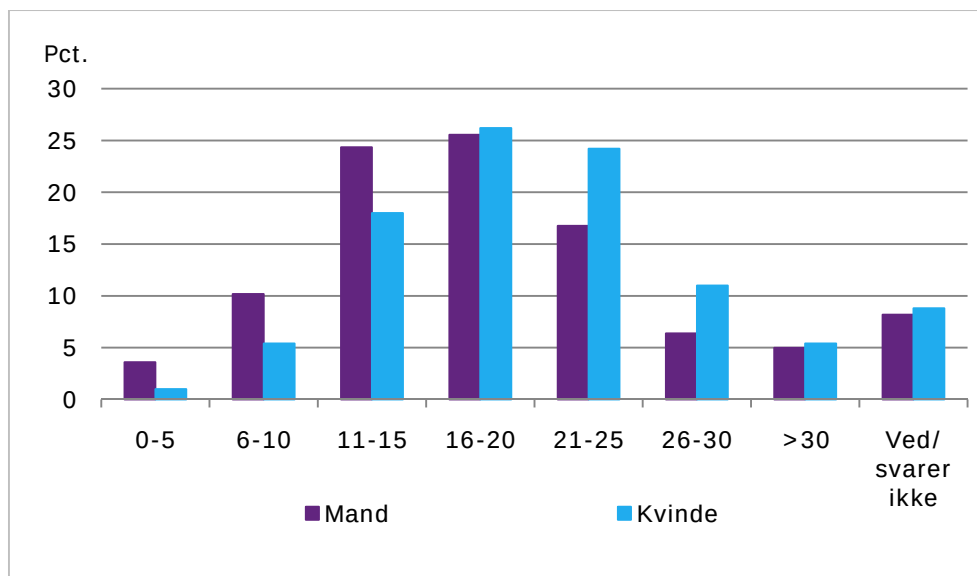
	Mænd	Kvinder
	----- År -----	-----
0-årige	76,5	80,8
65-årige	16,6	19,3

Kilde: Danmarks Statistik.

En mand, som i dag er 65 år, kan altså forvente at blive knap 82 år. En kvinde, som i dag er 65 år, kan forvente at blive godt 84 år.

Den største andel af såvel mænd og kvinder forventer at leve mellem 16 og 20 år efter de er fyldt 65 år, jf. figur 34.

Figur 34 Forvetning til levetid

Danskerne ser ud til at have nogenlunde rimelige forventninger til deres restlevetid – herunder at mænd forventer en kortere levetid end kvinder. På baggrund af besvarelsene er der udregnet et gennemsnit af de forskellige aldersgruppers forventninger til deres restlevetid, efter de er fyldt 65 år, jf. tabel 2.

Tabel 2 Forventet restlevetid for forskellige aldersgrupper

	Kvinder	Mænd	Alle
	-----	År -----	
Alle	19,4	17,2	18,3
18 - 29 år	20,9	18,6	19,7
30 - 49 år	19,5	16,4	18,0
50 - 65 år	18,2	17,3	17,7

Kilde: Danmarks Statistik.

Der er generelt en højere forventet levetid for yngre, hvilket giver god mening, hvis levetiden forventes at stige over de næste 50 år. Det tyder på en høj grad af realisme.

9. Afdækning af fordelingen af finansiell forståelse i befolkningen

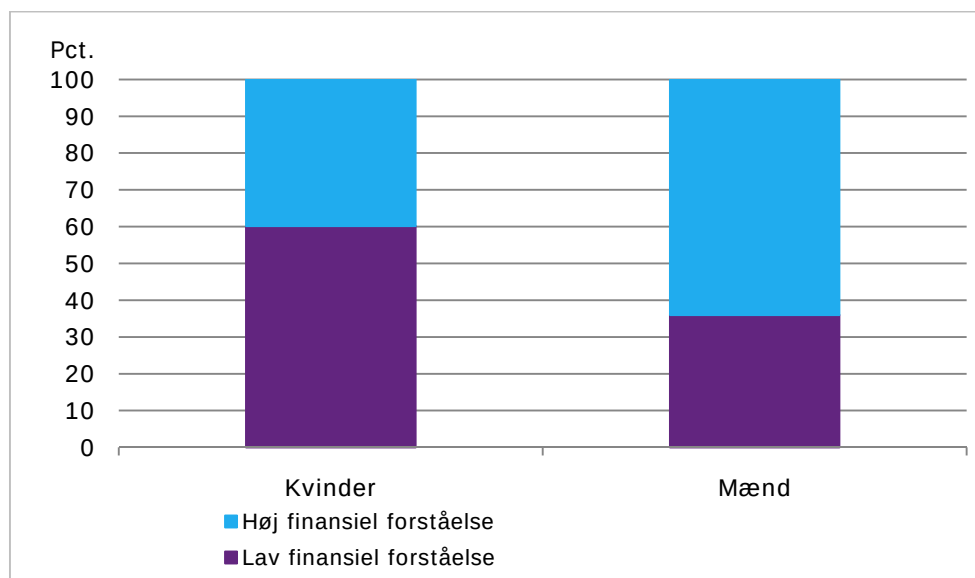
Surveyundersøgelsen gør det muligt at vurdere, hvordan den finansielle forståelse fordeler sig i den danske befolkning – herunder hvilke faktorer, der påvirker den finansielle forståelse. Niveauet af finansiell forståelse er beregnet på baggrund af besvarelsene af fem faktuelle spørgsmål om bl.a. rentes regning, låneomkostninger og forsikring.

Metoden gør det muligt at rangordne personer efter, om de kan siges at have høj eller lav finansiell viden.³ Rangordningen er baseret på, hvordan respondenterne har svaret i forhold til medianen.

Undersøgelsen peger på én gruppe med særlig lav finansiell forståelse: Kvinder med grundskoleuddannelse og lav indkomst. Undersøgelsen viser desuden, at personer, der har modtaget undervisning i privatøkonomi, generelt har en væsentligt højere finansiell forståelse.

Kvinder har generelt lavere finansiell forståelse end mænd, jf. figur 35.

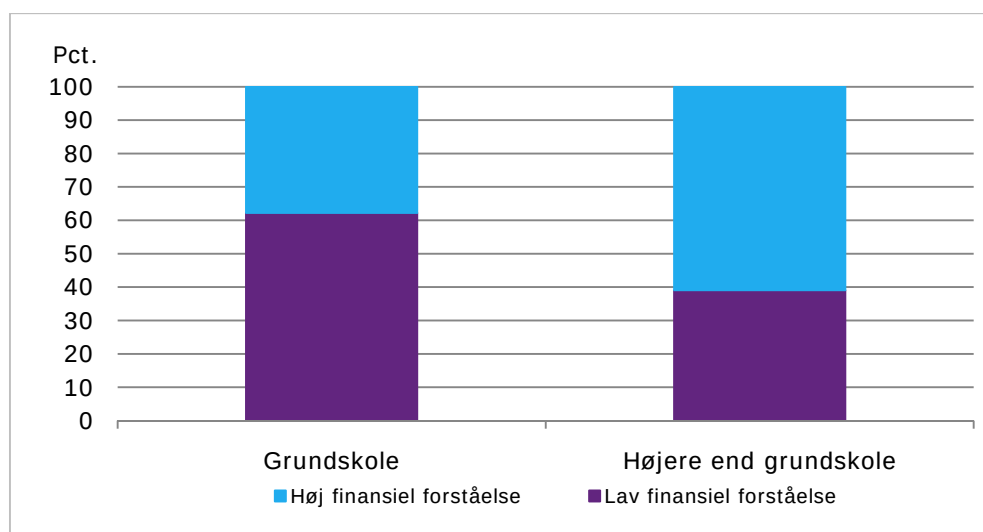
³ Det følgende afsnit præsenterer forskellige grupper med lav finansiell forståelse. Data er kontrolleret med en lineær regressionsmodel, der sikrer, at korrelationen ikke alene skyldes forskelle i andre baggrundsvARIABLE, fx at lav finansiell forståelse blandt unge ikke skyldes et lavere uddannelsesniveau. Metoden er dokumenteret i bilag 1.

Figur 35 Finansiell forståelse blandt kvinder og mænd

Anm.: Personer med høj/lav finansiell forståelse har finansiell forståelse over/under medianen.

40 pct. af kvinderne og 64 pct. af mændene har høj finansiell forståelse. At mændene er de mest finansielt vidende kan skyldes forskelle i kønsrollemønstre.

Figur 36 viser, at 62 pct. af de grundskoleuddannede har lav finansiell forståelse. Det samme gør sig gældende for 38 pct. af dem, der har en uddannelse ud over grundskolen.

Figur 36 Finansiell forståelse og højst fuldførte uddannelse.

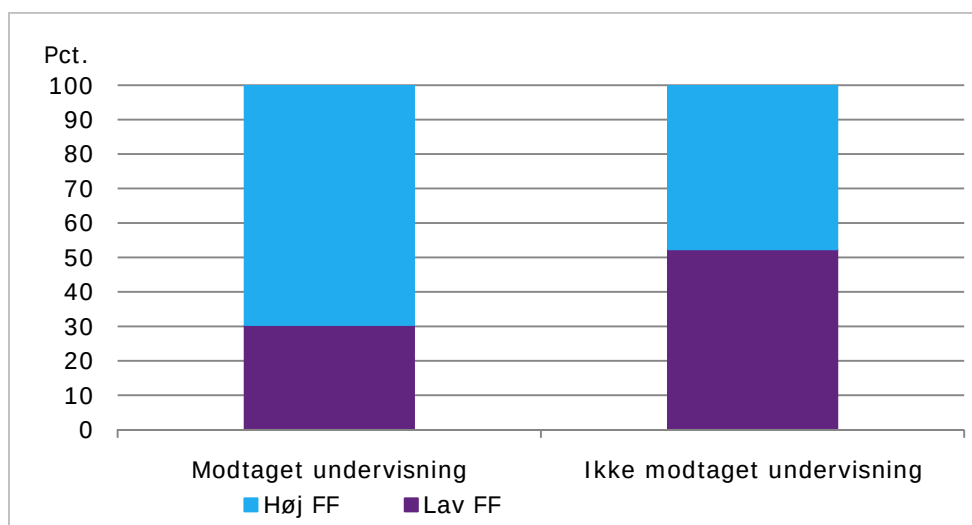
Anm.: Personer med høj/lav finansiell forståelse har finansiell forståelse over/under medianen. De 18-29 årige er ikke medtaget, da mange fortsat er under uddannelse. Det flytter dog ikke væsentligt på fordelingen.

Personer med uddannelse ud over grundskolen viser sig at have et højere niveau af finansiell forståelse.

Blandt gruppen med uddannelse ud over grundskole har erhvervsgymnasialt uddannede (fx bankuddannede) den højeste finansielle forståelse. Personer med en mellemlang videregående uddannelse (fx sygeplejersker) har den laveste.

Som tidligere vist, svarer 20 pct. bekræftende på, at de har modtaget undervisning i økonomi – fx om køb af aktier, pension og budgetlægning. Den finansielle forståelse blandt personer, der har modtaget undervisning i økonomi, fremgår af figur 37.

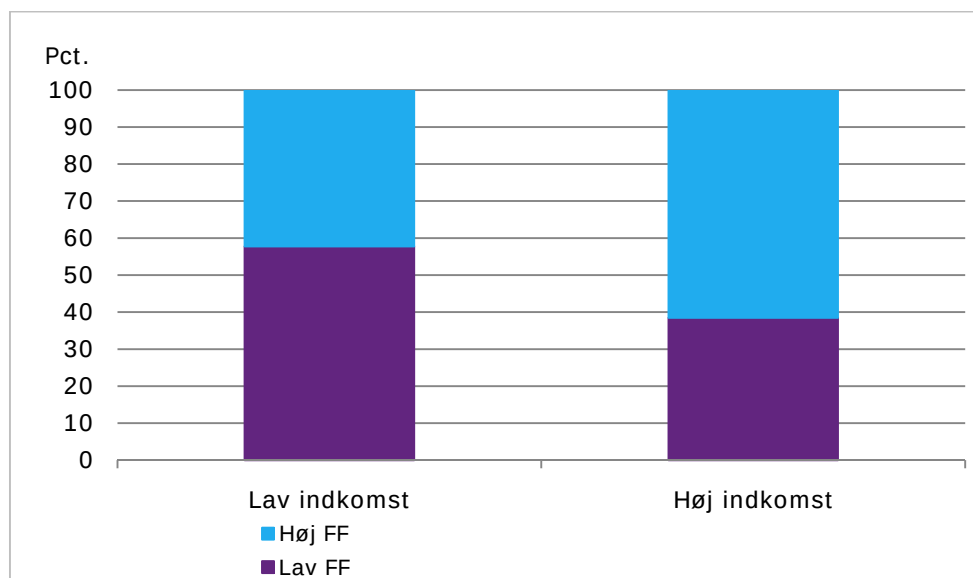
Figur 37 Finansiell forståelse og modtaget undervisning i økonomi

Anm.: Personer med høj/lav finansiell forståelse har finansiell forståelse over/under medianen. 18-29 årige er ikke medtaget.

Knap 70 pct. af de personer, der har modtaget undervisning i økonomi, har høj finansiell forståelse. Knap 48 pct. af de personer, der ikke har modtaget undervisning om privatøkonomi, har høj finansiell forståelse. Sammenhængen kan skyldes, at personer, der har modtaget undervisning om privatøkonomi, er højere uddannede. Vores resultater viser imidlertid, at selv når man korrigerer for dette, har personer, der har modtaget undervisning om privatøkonomi, et signifikant højere niveau af finansiell forståelse.

Indkomst viser sig ligeledes at have væsentlig indflydelse på den finansielle forståelse, jf. figur 38.

Figur 38 Finansiell forståelse efter indkomstniveau

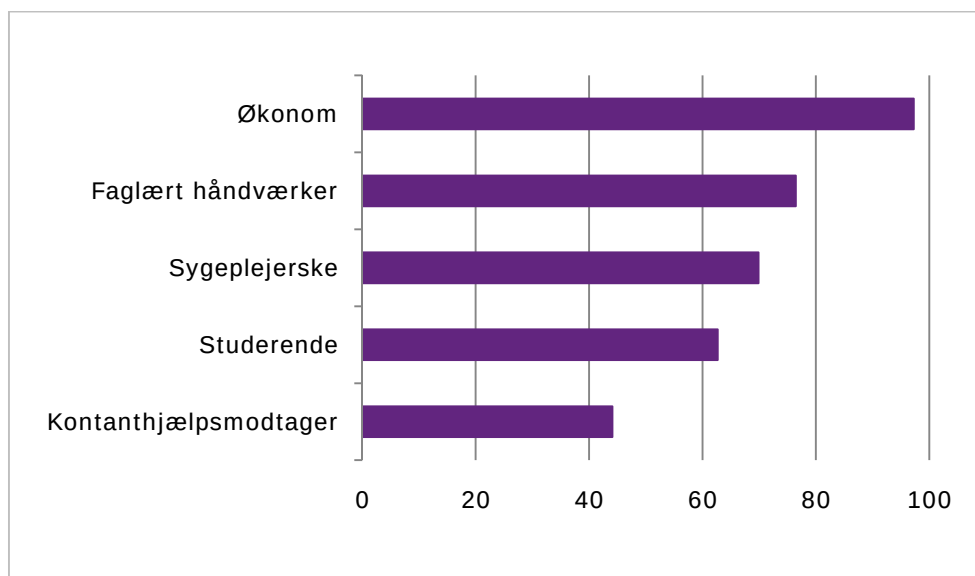
Anm.: Personer med høj/lav finansiell forståelse har finansiell forståelse over/under medianen. Lav indkomst dækker personer med en indkomst under medianen. 18-19 årige er ikke medtaget.

Personer med høj indkomst har, som forventet, generelt en højere finansiell forståelse end personer med lav indkomst.

9.1. Persontyper

Regressionsmodellen kan bruges til at estimere den forventede finansielle forståelse blandt forskellige forbrugertyper. På denne måde kan det afdækkes, hvilke grupper der er i særlig risiko for at have lav finansiell forståelse. Figur 39 viser eksempler på forbrugertyper og deres finansielle forståelse.

Figur 39 Forbrugertyper og deres finansielle forståelse

Anm.: Figuren viser eksempler på personer og regressionsmodellens tilhørende forudsagte værdier for deres finansielle forståelse:

- Økonom: Gift mand på 40 år med lang videregående uddannelse, månedlig indkomst 40.000-49.999 kr. Har modtaget undervisning i privatøkonomi.
- Faglært håndværker: Ugift/samlevende mand på 36 år med erhvervsuddannelse, månedlig indkomst 30.000-34.999 kr.
- Sygeplejerske: Gift kvinde på 56 år med mellemlang videregående uddannelse, månedlig indkomst 25.000-29.999 kr.
- Studerende: Ugift mand på 22 år med almen gymnasial uddannelse, månedlig indkomst under 10.000 kr.
- Kontanthjælpsmodtager: Ugift kvinde på 26 år med grundskoleuddannelse, månedlig indkomst under 10.000 kr.

Økonomer, der har en høj indkomst og en lang videregående uddannelse, har generelt en meget høj finansiell forståelse.

Det kan virke overraskende, at en faglært håndværker med en middelhøj indkomst har så relativt høj en finansiell forståelse. Det er imidlertid vigtigt at huske, at finansiell forståelse i denne sammenhæng relaterer sig til basal finansiell forståelse, som ikke nødvendigvis kræver indsigt i komplekse økonomiske forhold.

I risikogruppen er unge med lav indkomst, fx studerende. Disse personer er et sted i deres liv, hvor der er mange andre ting man kan bruge sin tid på end finansielle forhold. Gruppens lave finansielle forståelse er navnlig interessant for forsikringsbranchen, da der er en risiko for underforsikring for denne gruppe. Ved de fx, at de ikke er dækket af deres forældres familieforsikring efter deres 21-års fødselsdag? Der er desuden risiko for, at de tager lån med høje renter, hvis deres finansielle forståelse er lav. Interessant for denne gruppe er, at deres gevinst ved finansiell forståelse er en reduceret risiko for tab (fx som følge af at være underforsikret).

Kontanthjælpsmodtageren udviser den laveste finansielle forståelse blandt vores eksempler. Disse har som udgangspunkt en lav uddannelse og indkomst. Kontanthjælpsmodtagere bor for størstedelens vedkommende i lejebolig og har

begrænsede muligheder for at låne i banker. De kan derfor, som de studerende, sandsynligvis ikke se det økonomiske afkast af at interessere sig for privatøkonomi, ligesom de muligvis også finder det uoverskueligt, jf. deres lave uddannelse. Som for de studerendes vedkommende ligger belønningen ved høj finansiell forståelse ikke så meget i et positivt økonomisk afkast, men i mindre risiko for tab, fx ved at undgå dyre lån, eller ved at være tilstrækkeligt forsikret, når man bor i lejebolig.

Analyserapport 2010:5

Danskernes finansielle
forståelse

Forsikring & Pension

Bilag 1: Regressionsmodel for finansiel forståelse

For at afdække hvilke faktorer, der påvirker den finansielle forståelse, er der opstillet en regressionsmodel med finansiel forståelse som forklaret variabel og alder, køn og uddannelse mm. som forklarende variable.

Til brug for regressionen er opstillet et indeks for finansiel forståelse. Indekset er baseret på deltagernes besvarelser i surveyundersøgelsen. Indekset bygger på fem spørgsmål til basal finansiel viden, og angiver andelen af korrekt besvarede spørgsmål i pct. Spørgsmålene omhandler kendskab til ÅOP/privatøkonomi, rentes regning, pensions- og forsikringsprodukter.

Der er tale om et relativt begrænset antal spørgsmål sammenlignet med udenlandske undersøgelser, og indekset skelner ikke mellem basal og mere avanceret finansiel forståelse. Indekset giver et simpelt overblik over den finansielle forståelses fordeling blandt danskerne. Indeksets relativt få variable gør det følsomt over for udsving i besvarelserne, hvorfor resultaterne må læses med et vist forbehold.

Regressionsmodellen er den følgende:

$$FF_i = \beta_0 + \beta_1 \text{køn}_i + \beta_2 \text{alder}_i + \beta_3 \text{gift}_i + \beta_4 \text{modtagetundervisning}_i \\ + \beta_5 \text{indkomst}_i + \beta_6 \text{erhvervsuddannelse}_i + \beta_7 \text{almengymnasial}_i \\ + \beta_8 \text{erhvervsgymnasial}_i + \beta_9 \text{KVU}_i + \beta_{10} \text{MVU}_i + \beta_{11} \text{LVU}_i + \varepsilon_i$$

Variablene er de følgende:

- FF_i viser forbrugers finansielle forståelse på en skala fra 0 til 100, der antager værdien 100, hvis personen har svaret rigtigt på alle spørgsmål og 0, hvis personen har svaret forkert på alle de inkluderede spørgsmål.
- køn_i er en dummy variabel, der antager værdien 1 for kvinder og 0 for mænd.
- alder_i angiver personens alder.
- gift_i er en dummyvariabel, der antager værdien 1 for gifte og 0 for ugifte.
- $\text{modtagetundervisning}_i$ er en dummyvariabel, der antager værdien 1, hvis personen har modtaget undervisning i privatøkonomi og 0 ellers.
- indkomst_i er en variabel, der viser person i's månedlige indkomst før skat.⁴
- De respektive uddannelsesvariable er dummy variable, der viser personens højst fuldførte uddannelse, såfremt denne er højere end grundskoleuddannelse.
- ε_i et stokastisk fordelt fejlsled.

Modellen er estimeret med OLS, og parameterestimaterne kan ses i tabel 3.

⁴ Indkomsten er inddelt i følgende intervaller: 1: under 10.000 kr. om måneden, 2: 10.000 – 14.999 kr., 3: 15.000 – 19.999 kr., 4: 20.000 – 24.999 kr., 5: 25.000 – 29.999 kr., 6: 30.000 – 34.999 kr., 7: 35.000 – 39.999 kr., 8: 40.000 – 49.999 kr., 9: 50.000 – 59.999 kr., 10: 60.000 – 69.999 kr., 11: 70.000 kr. eller derover.

Tabel 3: Parameterestimer for regressionen af den finansielle forståelse

Parameter	Parameterestimat	t-værdi
β_0 (Skæring)	47,4	0,0
β_1 (Køn)	-10,2	-6,4
β_2 (Alder)	0,2	2,8
β_3 (Gift)	3,7	2,1
β_4 (Modtaget undervisning)	9,9	5,1
β_5 (Indkomst)	2,5	6,1
β_6 (Erhvervsuddannelse)	8,1	3,5
β_7 (Almen gymnasial uddannelse)	9,0	3,2
β_8 (Erhvervsgymnasial uddannelse)	11,3	3,3
β_9 (Kort videregående uddannelse)	9,9	2,8
β_{10} (Mellemlang videregående uddannelse)	7,1	2,9
β_{11} (Kort videregående uddannelse)	9,7	3,8
R^2	18,7 pct.	

Anm.: Hjemmeboende børn og ejerbolig viste sig at være insignifikante.

Modellen har en R^2 -værdi på 18,7 pct. Modellen viser signifikant indflydelse af de inkluderede karakteristika.

Parameterestimerne i tabel 3 viser de ventede fortegn, om end det meget store negative estimat for kvinder kan virke overraskende. En del af årsagen til kvinders lavere finansielle forståelse kan ligge i, at deres uddannelser ofte har mindre fokus på økonomi, fx pleje- og omsorgsuddannelser, end de merkantile og tekniske uddannelser.

Uddannelsesparametrene er alle positive, hvilket betyder, at al videreuddannelse fra grundskolen medfører højere finansiell forståelse. Umiddelbart skiller to uddannelser sig ud; erhvervsgymnasiale uddannelser og mellemlange videregående uddannelser (MVU).

Bilag 2: Metodisk note

Hvorvidt en person vælger at svare negativt, positivt eller noget tredje på et spørgsmål antages at afhænge potentielt af vedkommendes socioøkonomiske karakteristika samt af en uobserverbar, stokastisk præferenceparameter a_{ij} :

$$y_{ij}^* = x'_{ij}\beta + a_{ij}, \quad j = 0, 1, \dots, J, \quad i = 1, 2, \dots, n \quad (1)$$

a_{ij} for $j=0,1,\dots,J$ varierer over alternativ j og individ i . Vi antager, at a_{ij} er uafhængig identisk fordelt for alle j med kumuleret fordelingsfunktionen $F(a)=\exp[-\exp(-a)]$.

Modellering af sandsynligheder ved multinomiale logit modeller forudsætter, at antagelsen om uafhængighed af irrelevante alternativer (IIA) er opfyldt. Dette kan især udgøre et problem, hvis personer i stikprøven præsenteres for en række svarmuligheder, som let kan betragtes som tætte substitutter. I vores analyse er dette imidlertid ikke et problem, da vi har taget højde herfor. Under disse forudsætninger kan man opstille multinomiale logit modeller for betingede sandsynligheder (Wooldridge, 2002).⁵

$$P(y_j = j|x_i) = \exp(x'_{ij}\beta) / \left[\sum_{h=0}^J \exp(x'_{ih}\beta) \right] \quad (2)$$

$$\frac{\partial P(y = j|x)}{\partial x_k} = P(y = j|x) \left\{ \beta_{jk} - \left[\sum_{h=1}^J \beta_{hk} \exp(x\beta_h) \right] / [1 + \sum_{h=1}^J \exp(x\beta_h)] \right\} \quad (3)$$

Ligning(2), som viser betingede sandsynligheder for logit, kan udledes direkte fra (1). Parametrene i (2) bliver estimeret ved maximum likelihood metoden. De estimerede parametre indgår i beregningen af marginale effekter i (3). De marginale effekter angiver ændringen i sandsynligheden for at observere et bestemt svar, når den forklarende variable ændres med én enhed. Beregning af marginale effekter i multinomial logit er kompliceret, fordi ændringer i variable x_k påvirker sandsynligheden for at vælge samtlige alternativer. Derudover varierer de marginale effekter på tværs af hele fordelingen af x . Vi vælger derfor i vores analyse at præsentere marginale effekter af de forklarende variable for et gennemsnitsindivid.

Følgende variable indgår ved estimationen af parametre i vores model: Alder, køn, uddannelse, region, indkomst, civilstand, boligforhold, hjemmeboende børn.

⁵ Wooldridge, J. M. (2002). *Econometric Analysis of Cross Section and Panel Data*. The MIT Press, side-497